

GEÇERKEN

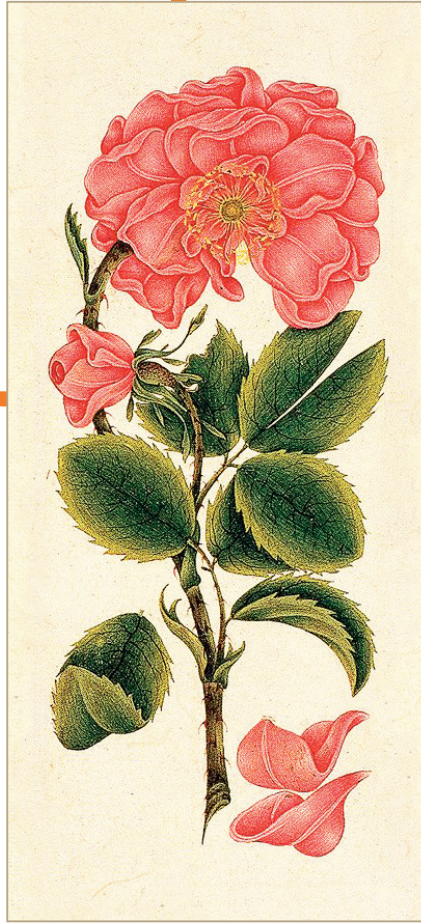
GÜZEL BİR İZ BIRAKMAK İÇİN

MAYIS 2022 • SAYI: 20

**HAYAT HEP BİR UYANMADIR ZATEN,
HEP YENİDEN BAŞLAMAKTIR. ”**

Ali Üsküdarî. Tezhip, rugan (lake) ve şükûfe üstadı. Müstakimzade, onun Hacı Yusuf-i Mısri'nin öğrencisi olduğunu ve 18. yüzyılın tanınmış hattatlarından Yedikuleli Seyyid Abdullah'ın yazdığı mushafların tezhibini yaptığını belirtir. Ali Üsküdarî'den "Sani-yi Şahkulu" diye övgüyle bahseder. Tezhiplerinde, XVI. yüzyılın ilk yarısında saray nakkaşhanesinde çalışmış olan ressam Şahkulu'nun Osmanlı süsleme sanatına kazandırdığı motifleri titizlikle işlemiştir. 1723-1761 yılları arasında, onun imzasını taşıyan tezhiplerle rugan (lake) tekniğindeki cilt kapakları, yazı altlıkları, yazı çekmeceleri, yazı kuburları ve yaylar bulunmaktadır. Topkapı Sarayı arşivinde muhafaza edilen "ehl-i hiref" defterlerindeki masraf kayıtlarından sanatçının saray için çalıştığı anlaşılar. Tezhip ustalığının yanı sıra iyi bir şükûfe üstadıdır. Tabiattaki çiçekleri iyi bir gözlem ile kâğıda aktarmıştır. Eserleri Topkapı Sarayı Müzesi, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ile yurt içinde ve dışında çeşitli koleksiyonlarda korunmaktadır.

Geçerken

Mayıs 2022 - Sayı:20
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
AREN Tanıtım

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Cemal Şakar

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 96 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 67 ABD Doları - AB Ülkeleri için 43 EURO
Avustralya için 114 Avustralya Doları
İsviçre için 45 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye İşletme
Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943
0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun
fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını
bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü, Üniversiteler Mahallesi
Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara"
adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
18.04.2022

Baskı
Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıçay Yolu No: 7 Gaziemir/İzmir
Tel: 0 232 274 22 15

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / GÜVEN ADIGÜZEL
KIRAZIN TADI

4 / SUAVİ KEMAL YAZGIÇ
EDEBİYAT NE İÇİN?

6 / NAİME ERKOVAN
BAYRAM ARİFESİ

9 / CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM
BİR YAZI BİR ÇİZİ

10 / SELMA MAŞLAK
JACK LONDON'IN YAZMA SERÜVENİ

12 / HÜSEYİN AKIN
KISA GÜNÜN KÂRI

16 / MUSTAFA MERTER
ÜÇ TAVSİYE

17 / CEMAL ŞAKAR İLE SÖYLEŞİ
“ESER BİR TAŞMA HÂLİDİR; SÖYLEMEDEN
EDİLMEYENDİR. TAŞMA İÇİN DİP AKINTISI ŞARTTIR,
O AKAR DURUR, TAŞANLAR HEP ONA DAİRDİR,
AMA O DEĞİLDİR.”

22 / NURSULTAN TAŞ
HALININ İKİ UCU

25 / AHMET ÖZHAN
AYAKÜSTÜ SORULAR

26 / HİLAL KOÇ HANCI
İNSAN YOL BULMALI KENDİNE

28 / MEVLÜT UYANIK
FİLOZOFLAR EŞLİĞİNDE EVRENİN NEDEN VE
NASIL YARATILDIĞINA DAİR HİKEMÎ BİLGİNİN PEŞİNE DÜŞMEK

31 / HACER UYGUR
BAŞKA SESLER: GÖREV

32 / CANAN OLPAK KOÇ
BÖYLE İDİLER YAŞARKEN:
PEYAMİ SAFA

35 / ELİF EZGİ BEKTAŞ
BÜYÜK ESER

38 / YOL
SİZDEKİ KARŞILIĞI

40 / MUSTAFA IRMAKLI
İNSANLIK ÖLÇÜSÜNÜN KIRMIZI ÇİZGİSİ

42 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
HATIRLANMA ARZUSU DOLU DÜNYADA UNUTULMA HAKKI

44 / MUSTAFA ÜNVERDİ
DİN İSTİSMARINI ÖNLEMENİN İMKÂNI

46 / İSMAİL IRMACIK
DON KİŞOT'U ÖLDÜRMEK

48 / FATMA ÜNSAL
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

KİRAZIN TADI

GÜVEN ADIGÜZEL

*Sevgilim, canım mendilim
Mendilim kiraz dolu
Anlatamıyorum galiba
Hüzün değil yaz mutluluğu.
Edip Cansever*

Japonlar için bahar Hana-mi'dir, çiçek seyri anlamına gelir. Çiçekleri seyretmenin baharında, hüzünlü ama sevinçli bir karşılaşma; aşkın ve ölümün son baharı. Kiraz çiçekleri açılır, yollar, patikalar, bahçeler, insanlar boyunca, uzun uzun. Meyve vermesinin hiçbir önemi yoktur. Kiraz çiçekleri açılır. Sakura'dır adları, samurayların kalplerini temsil eder her biri. Ölüm korkusundan arınmış ruhlara sahip samurayların ömürleri gibidir sakuralar. Ölümün birdenbire, apansız, ani gelişini simgelerler. Olanca güzelliğine, doyumsuz seyirliğine, bitimsiz parlaklığına ve ürpertici canlılığına karşın yalnızca bir haftalık ömürleri olur sakuraların. Samurayların çiçeğidir onlar. Ve bu dünyadaki misafirlikleri de aynı samurayların yaşamları gibi; kısa, parlak ve zariftir. O hâlde kiraz çiçekleri bizi yaşamaya ikna edebilir, yeniden başlamaya, yakın uzaklara ve daha birçok şeye. Ölümün sessizliğine, güzelliğin yalnızca bir ân olduğuna, dünyanın geçici hevesler mezarlığına benzediğine mesela.

Çiçek açmış bir kiraz ağacını seyrettiğimde, bunları yapmaya yetecek bir görkem in içinde büyüdüğüne -her seferinde- yeniden inanıyorum, evet her mayısta. Öyledir, ilkbahar güneşini sırtımıza alıp yaz mevsimine doğru sakın adımlarla ilerlerken, pembe-be-yaz gelinlikleriyle tabiata eşlik eden o “narin haberciler”den başlayarak inanırız yaşamaya aslında. Biz fark etmesek de böyle başlar yaşamaklar, her bahar ağır aksak ve kırılğan bir güzelliğin seyrinde. Sonrası, kiraz çiçeklerinin mayısın en görkemli hediyesi olarak yâdımıza düşmesidir. Sonrası, samurayların kalbinde yalnız bir kiraz mevsimidir.

Kirazın Dalları Bastığı Günler Hakkında

O haziran ikindisinde, koca bir kâse-nin içinde önümüze gelen, neredeyse siyaha çalan bir kırmızılıkta, etli, sulu, buz gibi kirazların ferahlık veren tadını unutabilmek mümkün olabilir mi? Parmak uçlarımıza bıraktığı ruj kızılı lekelerle aldırmandan, kalan son taneyi dudaklarımızla buluşturana kadar bitimsiz bir iştahla el uzattığımız o kiraz tanelerinin hakkı, yaşamaya delil midir mesela? Abbas Kiyarüstemi’nin *Kirazın Tadı* filmindeki, intihar etmek için kendisine yardım edecek birini arayan ana karakteri Bedi Bey, arabasına aldığı Türk tahnitçiden, ölüme karşı tabiatın, kirazların ve dut ağaçlarının vaazını dinleyecektir. Toprağa girmek isteyen birini, yine toprağa çağırır tahnitçi. Kirazın tadından uzaklaşan insanın yazgısını tekrardan göğe yükseltecek yegâne çare budur çünkü. Kirazın

tadını hatırla ve ölümü ciddiye alarak yaşamaya yeniden başla.

Refik Halit’in, suyu çekilmemiş, sertleşmemiş bir yakut olarak tasvir ettiği kirazı, “koparmasalar güneşte kuruya kuruya belki, yarın değerli bir taş olacaktı” cümlesiyle taltif etmesinde bir yaz gecesi rüyası saklıdır sanki. Tahtını kavun, karpuz ve üzüme devretmeden hemen önce, yazın ilk habercisi olarak çarşıda pazarda arzıendamlar eden kirazın hatırı, dalları bastığı günlerin anlamında mündemictir. Kara kışın ertesini, insanın kalbinde ikamet etmeye başlayan kelekler vadisini, pırıl pırıl bir güneşi seyretmeyi ve nazlı rüzgârların müjdesini anlatır bize kiraz. Uzun bir yazın ulağıdır, elleri kırmızıya boyanmış sevgilinin kulağında zarif bir küpe olur varlığı. Bir atalar sözüyle o hâlde: “Peteği olmayan ne bilir güzü; kirazı olmayan ne bilir yazı.”

Giresun-Roma Hattında Kızılca Bir Tane

Küçük yapraklı ekşi kız kardeşi vişneye benzetilse de tadından başlayarak tarihe doğru genişleyen anlam haritasıyla başka bir dünyanın meyvesidir kiraz. Kırılğan, zarif, narin bir ağacın dallarında, toplanması emek isteyen, bakımı zahmetli, zorlu bir güzelliktir. Kendi ince sapına benzetir onu yiye-ni. Çekirdeğinden şifa, yaprağından sarma, sapından çay, meyvesinden reçel. Her hâlinde bir güzelliktir. Ve yine Anadolu’ya benzeyerek.

Kiraz Anadolu’nun has meyvesidir. MÖ 68’de, tarihe gurmelerin piri

olarak geçen, kılıcının keskinliği kadar, boğazının hassasiyetiyle de nam salmış Romalı General Lucullus’la başlar bu has’lık. General, Anadolu’ya yaptığı seferlerinin birinde Cerasus (Giresun) dolaylarında Pontus Kralı Mithradates’e yenilse de dönüşte kendisi için zafer sayılacak bir hazinayı yanında götürecektir. Avrupa’da henüz hiç bilinmeyen bir meyveyi keşfederek ülkesine getiren Lucullus, Roma bahçelerinden tüm dünyaya yayılan kirazın hikâyesini hususi gurme sezgisiyle başlatarak adını ölümsüzleştirecektir. Bertolt Brecht’in General Lukullus’u konu alan “Lukullus’un Sorgulanması” adlı oyununda, öteki dünyada yargılandığı mahkeme tarafından kanlı zaferleri sebebiyle hiçliğe mahkûm edilen General Lukullus’un, hayatı boyunca yaptığı tek insanca hareketin kiraz ağacı yetiştirmek olduğu kayıtlara geçecektir. Karar verilmiştir; Giresun’dan getirdiği kiraz ağacı bu dünyaya kattığı tek güzelliktir. Ama hiçliğe mahkûm olmasına yetmez bu.

Kiraz. Yârin kulağına küpe. Yalan dünya meyvesi. Samurayların kalbindeki zarafete açılan bir hikâyenin tam orta yeri. İnsanlık mahkemesinde sana karşı seni savunan merhamet ağacı. Suyu çekilmemiş yakut, kızıl tane, bal zeytini. Şimdi bir kâse kirazı alıp önümüze, Giresun-Roma hattındaki o uzun yolculuğunun hikâyesini dinleyerek, usul usul ağzımızda eritmenin zamanıdır. Bir yaz rüyası ya da bitmeyen kiraz mevsimi. Dünya bir ândır. Ölüme karşı kirazın tadı.

EDEBİYAT NE İÇİN?

SUAVİ KEMAL YAZGIÇ

İnsan anlatır. Kendini anlatır ve anlatarak bir benlik inşa eder. Her anlatışta yeniden inşa edilir “ben” olma bilgisi. Anlatarak bir “biz” bilgisi var eder. Her edebî metnin birden fazla “ben”i birden fazla “biz”i mevcut olabilir. Bir anlatı olarak edebiyat hem “benlik” hem de “bizlik” bilgisini inşa eden bir formlar bütünüdür. Edebiyat, dili edebî formlar içinde kullanarak, tüketerek ve yeniden var ederek “ben”in ve “biz”in tecrübi bilgisini okurun zihninde inşa eder. Zihin de dille fark edilen ve dille mümkün kılınan bir fenomen olduğu için edebiyat bu zihni hem temsil eder hem de biçimlendirir.

Tzvetan Todorov’un dediği gibidir mevzu: “Edebiyat pek çok şey yapabilir. Ağır bir depresyondan geçiyorsak bize elini uzatabilir, etrafımızdaki diğer insanlara ulaşmamızı, dünyayı daha iyi anlamamızı ve yaşamamızı sağlar. Bunlarla edebiyatın özünde bir terapi olduğunu kastediyor değilim. Gelgelelim edebiyat bize dünyayı açarak içimizde derin değişikliklerin yolunu yapabilir. Edebiyatın hayati bir rolü vardır. Ama bunu anlamak için ‘edebiyat’ı on dokuzuncu yüzyılın sonuna dek Avrupa’da kabul görmüş geniş ve güçlü anlamıyla ele almak gerekir. Bugün anlamsızca daralmış bir edebiyat anlayışı yükselişteyken o artık kıyıda köşede kalmaya yüz tutmuştur.”

İnsan anlatır ve kendini tanır. İnsan kendini anlatırken sadece mu-

hatabına değil kendine de benliğini ifade eder ve kendini de muhatap aldığı kişiyi de anlatma esnasında daha güçlü bir şekilde fark eder. İnsan anlatarak anlar veya en azından anlamaya çalışır. Anlatmak, aynada kendini veya anlattığını görmeye benzer. Anlatan ile anlatılan arasında bir mesafe koyar edebiyat. Metne dönüştürmek anlatıcı ile anlatılan arasında bir ayna mesafesi koyar. Aynı şey okur ile metin arasında da söz konusudur. Edebî formlar içinde ifade edilirken o formun gereklerini yerine getirirken “anlatılanlar”; zihinler ve gönüller arasında bir ortak paydaya, ortak dile, ortak bir hayata dönüşür. William Faulkner’ın Nobel Edebiyat Ödülü konuşmasında dediği gibi: “Bu ödülün kişisel olarak bana değil çalışmama; insan ruhunun çektiği acı ve döktüğü terden oluşan ve gururlanmak için değil ama daha önce var olmayan ve malzemesi insan ruhu olan bir şeylerden oluşan bir hayatın çalışmasına verildiğini, yani bu ödülün bana sadece emanet edildiğini düşünüyorum.”

İnsan anlatır ve anlatmanın sınırlarını zorlayarak keşfeder. İnsan edebiyatla anlatamadıklarını dile getirmenin bir yolunu bulur. İnsan anlatamadıklarını, anlatamayacaklarını edebiyatla ifşa eder. “Sözün bittiği” yer, edebiyatla daha uzak bir noktaya taşınır. Sözün bittiği yerin ima edildiği edebî metinlerde bile “kavga başlamaz”. Aczin itirafı, sözün bittiği yeri karanlık bir dönüş mekânı olmaktan çıkarır.

Aldous Huxley’in tabiriyle: “Edebiyat insanın tutkusu, anlatılamayana anlatmak, sözcüklere daha önce verilmemiş anlamlar yükleyerek konuşmaktır.” Edebiyat gerçeğin ta kendisi değil kurgusudur ama kurgulanmış olması, kurgunun yasalarına tabi olması onda yalan söylemeyi gerçek hayatta yalan söylemekten daha zor bir hâle getirir. Zira gerçek hayat bir çelişkiler yumağıdır ve kargaşa, kişiye yalan söyleyecek bir alan bulma fırsatı verir. Oysa kurgu sınırlı bir alanda inşa edilir ve gerçek hayattaki kaosun kurguda tekrarı mümkün değildir. Tam da bu noktada edebiyatın gerçeğe ilgisi devreye girer. Ursula K. Le Guin de şöyle der: “Fantezi elbette hakikidir. Olgulara dayanmaz ama hakikidir. Çocuklar bilir bunu. Yetişkinler de bilir, zaten çoğu bu yüzden fanteziden korkar. Fantezideki hakikatin, yaşamaya mecbur edildikleri ve kabullendikleri hayatın sahteliğine, kofluğuna, gereksizliğine, sıradanlığına karşı bir meydan okuma, hatta tehdit oluşturduğunu bilirler.” Edebiyat insanı daha erdemli kılmaz ama daha erdemli olmak isteyenlerin edebiyattan alabileceği nice ibret vardır. Hem de edebî metnin terbiye kaygısıyla yazılmış olup olmasına bakılmaksızın.

İnsanın ana dilinin ana yolu edebiyattır. Dil ile edebiyat arasındaki ilişki karşılıklıdır. Dil edebiyatın sadece malzemesi değil soluk alıp verdiği atmosferidir. Dilin dışında edebiyat mümkün değildir. Edebi-

yat da dili şekillendirir. Dilin yaşaması da değişmesi de edebiyatın içinde gerçekleşir. Her edebî metin dilin tekrar inşasıdır. İnsan da dilin içinde yaşar. Kelimeler dünyamızı şekillendirir. Edebiyat bu şekillendirme sürecinde önemli rol oynar. Sadece zihinsel rahatsızlıklarda değil fiziksel rahatsızlıklarda da dilin ve edebiyatın bir etkisi ve bir yan etkisi vardır. Okuduğumuz edebî metinler kâh bizi yönlendirir kâh katharsis üstünden bizi ferahlatır. Dil ve edebiyat bu sebeple bir terapi konusu veya yöntemi olarak karşımıza çıkabilir. Çinli düşünür Konfüçyüs'e, bir ülkeyi yönetseydiniz ilk işiniz ne olurdu diye sormuşlar. Şu cevabı vermiş: "Bir ülkeyi yönetmeye başlasaydım önce o ülkenin dilini gözden geçirmekle işe başlardım. Çünkü dil kusurlu olursa düşünceler iyi anlatılamaz. Düşünceler iyi anlatılmazsa verilmek istenilen iletiler düzgün verilemez. Halk yanlış yola sapar. Adalet terazisi şaşar ve dolayısıyla o kültür, eninde sonunda o toplum dili unutacağı için yok olacaktır."

Edebiyat, insanın ana dilinin kılcal damarlarını keşfetmesini sağlar. Deyimler, atasözleri ve hatta kelimeler sadece sözlüklere bakılarak öğrenilemez. Sözlüklerden okuyup geçtiğimiz unuttuğumuz anlamlar, edebî metinlerin inşa ettiği yaşantı düzleminde hafızalarda unutulmaz bir yer tutmaya başlarlar. Kuru anlamlar edebî metnin lezzeti içinde yer alınca unutulmaz bir şölene dönüşür. Edebî metinlerin vadettiği pedagojiye zahiren benzemeyen bu okuma eğitimi, zihne en çok keyif veren yöntemdir.

İnsan başka bir dili o dilin edebiyatıyla da bağ kurarak öğrenir. Bir dili öğrenmenin, sadece öğrenmenin değil idrak etmenin yollarından biridir edebiyat. Dille inşa edilen ve her inşasında dili de şekillendiren edebiyat, başka toplumları, hayatları, insanları tanımak için ipuçları barındırır. O ipler çekilirse devamından nelerin geleceği ise hiç belli olmaz.

Edebiyat insana kendisinin kâinatın merkezi olmadığını gösterir. "Başka hayatlar var." demek kuru, içi boş bir cümleden ibarettir. Edebiyat ise okuruna "başka hayatlar var" demez ona kendi içinde "başka hayatlar var" dedirtir. İnsanın dinlemekten kaçınacağı nasihatı bizzat kendi kendisine söylemesini sağlayacak atmosferi inşa eder.

Ne söylesem edebiyat bundan daha fazlası olmaya devam edecek. Bunu edebiyatı kutsadığım, yücelttiğim için demiyorum. Tam tersine edebiyatı yüceltmenin, onun baştan beri söylediğim tüm yönlerini inkâr

etmek anlamına geleceğini düşünüyorum. Edebiyat "tamamlanmamış" bir beşerî meşgale olduğu için bu potansiyele sahip. Beşerî, yani ancak insanların arasında yaşayabilir. Onun bir fildişi kulede nefes alıp vermesi, hayatıyetini sürdürmesi çok zordur. "Tamamlanmamış" olduğu yani eksikleriyle devam ettiği için kendine bir hayat alanı bulmaya devam eder. Tamamlanmak, hayatta kalmamanın, mumyalanmış olmanın işaretidir. Eksiklikler ise devam etmenin potansiyellerine işaret eder. Zaten bu yazı da benzer bir sebeple "eksik" bırakılmıştır. Sadece şunu eksik bırakmış olmak istemem: Edebiyat şifa değildir. Ancak şifaya vesile olabilir. Nice marazlı metin bile yeri gelir marazdan arındırır. Nitekim zehirler belli dozlar dâhilinde ve erbabının elinde ilaç olarak da kullanılabilir veya hayat kaynağımız olan su bazı durumlarda ölüm vesilemiz de olabilir. İşte bütün bunlar içindir edebiyat ve çok daha fazlası içindir de aynı zamanda...

BAYRAM ARİFESİ

naime erkovan

Danyal, bir kez daha sağına döndü. Bu sefer olacak ve saatlerdir beklenen uykuya dalacaktı. En son soluna döndüğünde de böyle düşünmüştü ama şimdi farklıydı; daha yorgun hissediyordu kendini. Bu dolunay gibi berrak hükme inanmaya ihtiyacı vardı. Gözlerini yumdu. Bekledi; kımıldamaksızın bekledi, derin nefeslere geçti, vücudu gevşedi, rüyanın işaretleri belirmeye başladı, işte şimdi diye düşündü, bekledi ve gözlerini açtı.

Yatakta beklemek eziyete dönüşmüştü artık. Kalkıp pencereye yaklaştı Danyal. Perdeyi aralayıp gökyüzünü inceledi; evet, geceydi, olgun bir geceydi; kaç saattir yeryüzünü kuşatmış vaziyetteydi. Güneş yakınlarda olmalı diye teselli etti kendini. Gökyüzünün kenarında köşesinde bir ağarma aradı. Karanlığın seyrelip ışığın sızmaya başladığı o yeri gördüğü anda bayram gelmiş olacaktı onun için. Aradıkça sanki gece gözlerini ele geçiriyordu. Artık nereye baksa karanlığı oraya taşıyor ve eşyalar siyaha gark oluyordu. Son bir kez uyumayı deneyecekti.

Sırtüstü uzanıp tavanı seyretti Danyal. Gölgelelerden başka görebildiği bir şey yoktu ama onlarla oyalanarak belki uykumu geti-

rebilirim diye düşündü. Bu sefer gözlerini kapamayacaktı uykuya yenik düşene kadar. Gölgeler usul usul hareket etti ve ağacın dalları gibi görünen şekiller uzun bir yola dönüştü. Dümdüz ve ciddi bir yola. Kıpırtısızdı. Üzerinde ne bir canlı görünüyordu ne bir araç. Ne kavuşmak ne ayırmak içindi bu yol. Gölgeler yeniden hareket etti. Koca bir kazan belirdi tavana. Bayram şerbeti, dedi fısıltıyla. Hatırlamak, o günlerin kapılarını açtı ve ılık meşrubatın tadını aldı yeniden. Bardağı bitirince dudakları yapış yapış olurdu. Kıpırtıyı dudaklarla koşardı bir ordu çocuk. Mutluluk çığlıkları, bayramın elini kolunu bağlardı. O zamanlar sanırdı ki bayram, gökyüzü gibi başının üstünde uzayıp gidecekti ömrü boyunca.

Ağzında şerbetin tadını duyarak sağına döndü. Gölgelerin yeni sahneler açmasını istemiyordu, sadece hatırlamak istiyordu; o zamanda yavaş yavaş dolaşmak. Bu tatta kaygısız ve mutlu yıllar vardı. Bayram sabahlarını çıkarıp getirdi. Onların varlığını hissetmek, uykusuz kalmaya değerdı. Tertemiz çoraplarla içine girdiği parlak ayakkabılarını hatırladı. Özenle taranmış saçlar, bitmek bilmeyen oyunlarının semeresi kirli parmaklardan yarım

gün de olsa uzaklaşma... Kendisini sevimli ama en önemlisi temiz bir çocuk hâline getiren annesinin elini öperdi önce. Bunu akıl edemeyeceği için annesi ona yardımcı olur, saçını taramayı bitirince öptürmek için yüzüne doğru kaldırırdı elini. Bu öpüşle bayram başlamış olurdu Danyal için.

Pasaklı dolaşmaya alışmak, temiz olmaktan utanmayı gerektiriyordu. Annesinin “Hadi babanın elini öp.” sözlerini duyunca yanına gitmek için çekinirdi. Kapı aralığından masa başında gazetesini okuyan adamı incelerdi bir müddet. Zihninde dönüp dururdu kapıdan geçip yanına gidişi, karşısına dikilince “Bayramın mübarek olsun baba.” deyişi. Hayalinde her şey çok kolay görünüyordu ama neden bir türlü eşiği aşıp geçemiyordu. “Gel bakalım delikanlı.” sözlerini duymak içindi belki bekleyişi. Babasının talimatı, görünmez bir kement olurdu boynuna atılan. Ucunu elinde tutanın yanına gitmekten başka çare kalmazdı.

Bu fasıl da bittikten sonra özgürlük olanca gücüyle gelirdi. Sokaklarda koşarken ilk harçlığının cebinde şıkırdaması, mutlulukların en büyüğüydü. Şerbetin tadı bir anda silindi damağından. Görünmeyen

bir el onu sırtüstü yatmaya zorluyordu sanki. Gölgelerin sona bıraktığı görüntüler vardı. Her bayram arifesi aynı şeyi yaşamaktan biliyordu onu nelerin beklediğini. Şimdi uyuyabilseydi, derin derin, huzurla; gölgesiz, hatasız... Danyal gönülsüzce dikti gözlerini yeniden tavana ve beklemeye başladı. Bu son perde oynanmadan kurtuluşa eremeyeceğini biliyordu.

Gölgeler yeniden harekete geçti. Başboş, rastgele dokunuyorlardı tavanın her yerine. Bir şekle dönüşecekleri anda yeniden dağılıp kuru dallar oluveriyorlardı. Derken oyun bitti ve gölgeler sıra sıra dizilmiş mezar taşlarına dönüştü. Kalbi hızlandı. Bu hikâyeyi ne yazık ki çok iyi biliyordu. Mahalleden uzak bir araziye yayılmıştı mezarlık. Soluğunu tutmuş bekliyordu. Bir kulübeye dönüşecekti birazdan kuru dallar ve geri almak için sahip olduğu her şeyi geri vermek isteyeceği o gün yeniden yaşanacaktı zihninde.

Mezarlığın yanı başındaydı yaşlı kadının kulübesi. Ölüme o kadar yakındı ki onu dirilerden çok ölümlerden sayardı herkes. Kimsesi olmadığı gibi mahalleye hiç gelmez ve kimseyle görüşmezdi. Gençliğiyle alakalı türlü türlü hikâye dolanırdı insanların arasında. Bu

Gökyüzünün kenarında köşesinde bir ağarma aradı. Karanlığın seyrelip ışığın sızmaya başladığı o yeri gördüğü anda bayram gelmiş olacaktı onun için.

hikâyelerin bazısına göre zengindi bir zamanlar. Köklü bir ailenin biricik kızı için talihlerden talih beğenemezmiş ailesi fakat bir yolculuk dönüşü elim bir kazayla aile darmadağın olunca kız malı mülkü terk edip ortadan kaybolmuş. Yıllar sonra mezarlığa komşu bir yaşlı kadın olarak ortaya çıkmış.

Hikâyelerin bazısına göreyse çok güzelmiş bir zamanlar. Fakat güzelliği kadar kibri de konuşulur olmuş şehrin seçkin toplantılarında. Kimseyi beğenmez, karşısına çıkanları büyük bir zevkle aşağılarmış. Ezdiği insanlar onulmaz bir üzüntüyle ondan uzaklaşırken kadın, korkunç kahkahalarını arkadan fırlatarak daha çok kanatırmış açtığı yaraları. At sırtında gezerken talihsiz bir kaza geçirdiği de söylenirdi. O günden sonra ne güzelliğinden ne kibrinden eser kalmış. Her şeyi terk edip ortadan kaybolmuş senelerce ta ki bir gün mezarlığın yanında görülene kadar. Hikâyelerin bazısına göreyse insanlardan uzak durmaya çalışan bir cadıydı o. Mezarlıkta yatanların hepsi de onun kurbanlarıydı. Ölerək dahi kurtulmamıştı zavallılar bu cadıdan.

Hikâyenin bu hâli çocukların en sevdiğiydi. Danyal, korku ve merak arasında neredeyse her gün onun kulübesine yaklaşmaya çalışırdı arkadaşlarıyla ama cadının kedi gibi gözlere sahip olduğunu bildiklerinden onları gördüğünü düşünürlerdi. Bir bayram arifesinde bütün cesaretlerini toplayıp bahçesine kadar ilerlemişlerdi. Dönmeyeceklerdi kararlarından. Titrek adımlarla ilerlediler. İçlerinden biri itiraz

etse anında döneceklerdi geriye ama herkes bir diğerini bekledi de kimseden ses çıkmadı. Kulübenin kapısına birkaç adım kala durdular. Korkudan kımıldayamıyorlardı artık; bütün itirazlar için geç kalınmıştı. Derken bir perde oynadı, bir karga havalandı, bir kara kedi çatıya atladı ve sonunda kapı usulca açıldı. Evin karanlığından başka bir şey sızmadı bahçeye. Kapı kendiliğinden açıldı zannettiklerinden ve korkuları onlara türlü oyunlar oynadığından ellerindeki taşları var güçleriyle fırlattılar. Yaşlı kadının iniltisi duyulur gibi olunca korkudan kalakalmışlardı. Alnından sızan kanla karanlığı aşır eşikte belirdi kadın. Titreyen parmaklarını gökyüzüne kaldırdı ve o korkunç cümleyi savurdu: “Bütün bayramlarınıza gölgem düşsün ömrünüz boyunca!” Bu acılı nida rüzgâra karıştı, toprağa indi, tohumlara sindi, suya sızdı ve o günden beri ne Danyal ne de arkadaşları mutlu bir bayram görebildi.

Her bayram arifesinde olduğu gibi son perde bitmiş, gölgeler çekilmiş ve Danyal kemikleşmiş bir üzüntüyle dolmuştu. Bütün güzel anılarına yaşlı kadının kanı bulaşmıştı. Belki gücünü toplardı bir gün ve cadıyı bulmak için yollara düşerdi. Karşılaşacağı belki ölüm olacaktı ama öyle bile olsa onu nerede bulacağını biliyordu. Her arife gecesi yinelediği bu niyet zihnini dağıttı yeniden ve uyku çıkageldi dağların ardından. Bir pelerin gibi örttü her şeyi; karanlığı, pişmanlığı, bayram sevincini, göz kapaklarını...

BİR YAZI BİR ÇİZİ

ÇİZİM CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM

“

Söz bir incidir ki onun denizi gönlüdür ve gönül bütün anlamları kendisinde toplar.

Ali Şir Nevai

JACK LONDON'IN YAZMA SERÜVENİ

SELMA MAŞLAK

London çıkmak istediği yukarılara, en yukarılara kaslarıyla değil beyniyle ulaşabileceğini fark ettiğinde hiçbir engel onu okumaktan, öğrenmekten, düşünmekten ve yazmaktan alıkoyamaz. ”

Bir ressam yıllar boyunca dağları, limanları, denizleri, adaları, balıkları, yıldızları, atları, boşlukları ve insanları çizer. Ölümünden az bir zaman önce anlar ki aslında bütün çizdikleri kendi suretidir. Yazar için de bu böyledir. O da yıllarca uyurken ve uyanırken gördüğü düşlerini anlatır. Her bir hikâyeye kendinden bir parça bırakır. Zorladığı sınırlar, içine düştüğü kuyular, el değmemiş durgun kıyılar kendinindir. Kimi zaman gördüğünü kimi zaman görmesi imkânsız olanı yazar. O yazdıkça büyük pazılın parçaları birer birer yerine oturur.

Yazar, bütün hikâyelerin anlatıldığına, güneşin altında söylenecek yeni bir söz kalmadığına inansa da en iyi bildiği şeyi kendi üslubunca yapmaya devam eder. Çünkü çoğu zaman elinden başka türlü gelmez; yazılacaklar, çıkarılıp da içinden atılana kadar peşini bırakmaz. Mesela Marquez henüz dört yaşındayken tutulur bu hastalığa. Gerçeği daha neşeli ve anlaşılır kılmak için fantastik ayrıntılarla süslediği olaylar anlatır etrafına. Tomurcuklarını yeni açmaya başlamış bu

küçük yazar, ona birçok hikâyeye armağan eden dedesinin cenazesinde şunun farkındadır: “Henüz ilkokula gidiyordu ve yazmayı öğrenmesi gereken bir yazardır.” Daha büyüdüğünde de kendi kendine bir savaş yemini ettiğinden bahseder *Anlatmak İçin Yaşamak*’ta. “Ya yazacaktım ya da ölecektim. Belki de Rilke’nin dediği gibi yazmadan yaşamayı becerebileceğimi sanıyorsam yazmayacaktım.” der.

Marquez gibilerle aynı yıldız tozunu yutmuş Sait Faik “Yazı yazmak da bir hırstan başka neydi?” sorusunu sorar ve insanı edebiyatın dikenli yollarına adım atmaya zorlayan hırsla dikkat çeker. Ne içindir bu hırslar? Şöhret için mi? Dikkat çekmek için mi? İktidar mı? Geçim sağlamak mı? Ne için? Şöhretin, iktidarın ve ilgi kaynağı olmanın ötesinde Jack London’a göre hırslar iki sınıf için önemlidir. Bunlardan ilki küçük bir gruptur ve bu grup dünyanın duyması gereken ya da duymaktan hoşlanacağı mesajlar taşır. Kulaklar sağır, gözler kör olsa ya da gökler yıkılsa yine de onlar anlatmaya devam eder,

hırsları, öğretmek, yardım etmek ve yükseltmektir. İkinci sınıf ise çok daha geniş “çamurdan yaratılmış”, yaşamını zor şartlarda, kırıç yerlerde geçiren, iyi yemenin, iyi giyinmenin açlığını çeken, dünyanın zevklerinden yeterince tatmak isteyen kişilerden oluşur.

London elbette kendini ikinci sınıfa dâhil eder ve yarı otobiyografik romanı *Martin Eden*’da hırsının serüvenini anlatır. Eden, sekiz yaşından beri altın aramacılığından çamaşır yıkamaya, kömür küremekten gemiciliğe kadar bütün ağır işlerde çalışır. Çalışmak her şeydir onun için. Peki, gücü tüendiğinde ne yapacaktır? Zamanla zor bir günün ardından duyduğu gurur, yerini öfkeye, kendini ücretli bir köle gibi hissetmeye bırakır. Çıkmak istediği yukarılara, en yukarılara kaslarıyla değil beyniyle ulaşabileceğini fark ettiğinde hiçbir engel onu okumaktan, öğrenmekten, düşünmekten ve yazmaktan alıkoyamaz. Sefalet Martin’i aceleli yapmıştır. Uzun yıllar sonra görülecek “doğal eleme” umurunda değildir. Ona göre tanınmamış bir

yazarın imkânsız gerçekleştirmesi lazımdır. Kimse inanmasa da bunu başaracağından ve karşılığını alacağından hiç şüphe duymaz.

Günde beş saatlik uykuyla ortalama bir üniversite öğrencisinin bir senede edindiği bilginin çok daha fazlasını bir ayda öğrenir. Hayatı iki yıl boyunca kütüphane ve küçük odası arasında geçer. Bu iki yılın sonunda neredeyse uykusunda bile hikâye yazıyordur. Severek yazdıklarının dergiler tarafından reddedildiğini görünce piyasaya uygun şeyler yazmaya başlar. Bulduğu tablolar, şablonlar ve fişler sayesinde kendince bir formül geliştirir ve yarım saat içinde bir düzine hikâye yazabilir hâle gelir. Bunlarla ufak paralar kazanır ancak çoğu zaman açtır, rehincinin kölesidir. Dünyanın ona borcu vardır ve borcunu alana kadar da yazmaya devam edecektir. Birinci sınıf sandığı dergilerin kendi faturalarını bile ödeyemediğini, gerçek editörlerin kuyruklu yıldızlar kadar az olduğunu anlayınca dünyanın dolgun kulağına taze bir şeyler söylemenin, olağanüstü bir eser ortaya koymanın, imkânsız başarımanın zorunluluğunu bir kez daha hisseder.

Kierkegaard'a göre aylaklık yüce bir hayat tarzıdır. O "Aylaklık hissin-den yoksun her insan, bu özelliğiyle sadece bilincinin insanlık seviyesine henüz yükselmediğini gösterir." der. Eden'in etrafındaki insanların da bilinçleri alt seviyelerde geziyor olacak ki onu bir işe girmekle, boş şeylere vakit harcamakla itham ederler. Oysa Martin onların

ufkuna sığmayacak kadar büyüktür. Anlamadıkları, hor gördükleri o aylaktan imkânsız başarıyan büyük bir yazar doğar.

"Bir yazar yazdığında mutlu olmalıdır." der Borges. Peki, Martin Eden hedefine ulaşip istemediği kadar çok para kazanmaya başladığında mutlu oldu mu? Yazmak gerçekten mutluluk getirir mi? Eğer getiriyorsa Kafka'nın ölmeden önce yok etmesi için arkadaşına verdiği sayfaları, Gogol'ün yaktığı *Ölü Canlar*'ı nasıl değerlendirmeliyiz? Ya da Tolstoy'un ömrünün sonunda, yazmayı fiziksel ve zihinsel bir yenilgi olarak tanımlamasını, kendini ve bütün yazarları alaya almasını nasıl açıklamalıyız? Sessiz sedasız çalışmalarına veda eden yazarları nereye koymalıyız? Bachmann'a göre bunun açıklaması dış koşullarda aranmamalıdır. İnsanın yazdıklarını yadsıması onun yazın-sal varoluşun kuşkulu dünyasına girdiğini, farklı bir hakikat arayışına yöneldiğini gösterir aslında.

Gerçeklik algısı değiştikçe yazının mutluluk getirip getirmeyeceği de değişir bu durumda.

Jack London da nihayetinde mutlu olamamıştır. Fakat onun mutsuzluğu diğer örneklerdeki gibi bütünüyle iç koşullarla ilgili değildir. London birlikte olmak için yanlarına tırmandığı insanlar konusunda büyük hayal kırıklığı yaşar. Üst tabakaya mensup herkesi en az kendisi kadar zeki ve entelektüel sanırken onların ikiyüzlü "bir avuç ahmak"tan başka bir şey olmadığını görür. Eskiden de aynı yazıları yazdığı, aynı aylaklığı yaptığı hâlde bir zamanlar yanında durmayan bu burjuva takımının o ünlü olduktan sonra kendine değer vermeye başlaması midelerini bulandırır. Artık ne ulaştığı zenginlerin arasında mutludur ne de eskiye dönebilmektedir. Kendi ifadesiyle yıldızlara varmak üzere yola çıkmış ama salgın hastalık saçan bir bataklığa inmiştir. Yazmak sadece yalnızlığını ve yorgunluğunu arttırmıştır.

KISA GÜNÜN KÂRI

HÜSEYİN AKIN

ÇİZİM AHMET ENİS GÜRCAN

Alışveriş merkezinin kapısından zorlukla çıktılar. Neredeyse çarşığı da sırtlanıp götüreceklerdi. Sağlı sollu ellerinde kocaman çantalarla taksi durağına doğru yürürlerken dört kadından en kilolu olanı diğer üç kadına yetişmeye çalışıyordu. Boyca kısaydı ve yürürken ayakları sanki hiç yok gibiydi. Çanta yükünün en çoğu ondaydı. Belli ki kilo vermek maksadıyla kendisi diğer kadınlardan daha ağır şeyler taşımayı tercih etmişti. Üç kişi oldukları hâlde ellerinde taşıdıkları kocaman şişkin çantalarla ilk bakışta beş kişi gibi görünen önden yürüyen kadınlar aniden durdular. Arkada kalan arkadaşlarını hatırladılar. O hâlâ AVM'nin önündeki caddeden karşıya geçmeyi bekliyordu. Kadının kalabalıkta seçilmesi zor olsa da arkadaşları onu elindeki bir sürü çanta sayesinde görmekte zorlanmamıştı. Caddenin karşısında Simit Sarayı'nın önünde beklemeye koyuldular. Bu süre zarfında önlerinden bir sürü boş taksi geçmişti. Dördüncü kadın caddenin tam ortasından sağa sola kaykılarak çıkageldi. Nefesini dinlendirmek için bir süre duraksadı. Kafasını kaldırdığında "Simit Sarayı" tabelasıyla göz göze geldi. Simit yuvarlağında bir göz sanki kendisini alıp açıktan örülmüş bir boşluğa sürükleyiverecekti. Göz bebeğini simit

yuvarlağından kurtardığında vaktin sanki bir yokuştan aşağıya doğru hızla yuvarlandığını hissetti. Saatine bakmaya davrandıysa da eli kolu dolu olduğu için bunda muvaffak olamadı. Tam yanındaki arkadaşlarından birine saati soracaktı ki buna gerek kalmadı. Simit Sarayı'nın duvarında asılı saati gördü. Duvardaki saat 17.30'u gösteriyordu. Tam dört buçuk saattir alışveriş merkezinde vakit geçirmişlerdi. "Saat 17.30 olmuş." diye söylendi kendi kendine. "İftara iki saat kalmış." dedi çantası nispeten daha hafif olan diğer kadın. Sonra ne kadar zamandır buralardayız, diye sordu yanındakilere. Yükü ağır olan şişman kadın düşünür gibi yapıp, "Simit, saraya gelin olalıdan beri buradayız herhâlde." dedi.

Sarı taksi âdeta bir işaret bekliyormuş gibi bir hızla ayaklarının ucunda durdu. Çantaları bagaja koymaya bile zaman harcamadan zorlukla taksiye doluştular. Taksi şoförü ağırlık yapmasın diye müziğin sesini tamamen kıstı. Mahalleden sokağa girdiklerinde kadınlardan yükü en hafif olanı cüzdanına daha rahat davranabildiği için taksiciye ücreti uzattı. Diğer kadınların hiçbiri buna itiraz edecek durumda değildiler. Çünkü bırakınız parayı, cüzdanı, bu öteberi kalabalığından çantalarının yerini bile unutmuşlardı.

- Semihacım haydi uyan, geldik!

- Aaaa! Kusuruma bakmayın ne vakit uyumuşum bilmiyorum Mukaddes Hanımcım.

En kilolu kadının ismini de taksiden inme esnasındaki bu diyalogdan öğrenmiş olduk. Adının Mukaddes olduğunu şimdi öğrendiğim kadın ise ünlü iplik tüccarı Necati Bey'in karısıydı. Necati Bey ne zaman ipliğini pazara çıkarmaya görsün Mukaddes Hanım ramazan, şaban dinlemez soluğu alışverişte alırdı. Üstelik bugün olduğu gibi çantalarını hıncahınç doldurduğu giysi, parfüm ve mutfak eşyasının da birçoğu evde mevcuttu. Hem kocası satın aldığı bu kıyafetlerin çok daha iyisini daha ucuza satıyordu. Bu kadar alışveriş bütünü bunları bildiği hâlde yapmıştı. Mukaddes Hanım'a göre para varsa harcanmalıydı. Birazdan eve gidecek, aldığı kıyafet ve eşyaları yerli yerine yerleştirerek evini sevindirecekti.

Dört kadın taksiden indikten sonra her zaman olduğu gibi dörtyol ağzına kadar birlikte yürüdüler. Her biri ayrı bir sokağa dağılmadan evvel taksi parasından kendilerine düşen payı yükü en hafif olan kadına -her ne kadar kadın almamak için epey dirense de- verdiler. Bir tek, en çok çantaya sahip olan, en fazla

para harcayıp diğerlerini alışveriş yapmaya ikna eden kadın hariç. O da şimdi çıtçıtının açılıp ne var ne yok içindekilerin oraya buraya döküldüğünden habersiz cüzdanını bulmak için çantasını kurcalamakla meşgul. Çantasındaki öteberiyle beraber cüzdanının da takside kayıp düştüğünü anlar anlamaz taksiden indiği yere doğru hızla yürümeye başladı. Yanındakiler olup bitenden habersiz. Taksici ana yola çıkmadan dikiz aynasından arka koltukta biraz önceki yolcuların düşürdüğü kimlik, cüzdan, tarak ve küçük parfüm şişesini fark etmişti. Taksiyi hemen sağa çekip kadınları bıraktığı güzergâha doğru hızlı adımlarla yürüdü. Az ilerde dörtyol ağzında üç kadının durduğunu görüp elinde kadına ait kimlikle vakit kaybetmeden onlara doğru yaklaştı.

- İcinizde Pervin Pahacıoğlu diye birisi var mı?

Kadınlar taksiciye arkadaşlarının şimdi yanlarında olduğunu ve birden hızlı bir şekilde caddeye, demin geldikleri tarafa doğru yürüdüğünü söylediler. Pervin Hanım'ı hemen telefonla arayıp takside düşürdüğü eşyalarının şoför tarafından kendilerine teslim edildiğini haber verdiler. Bu arada üçüncü kadının isminin de Pervin Pahacıoğlu olduğunu bu sayede öğrenmiş olduk. Pervin Hanım geldiğinde derin bir oh çekti. Ayakta duracak hâli kalmamıştı. Mukaddes Hanım her zamanki şakacı kişiliği ile arkadaşına takılmadan edemedi:

-Herkes şahsiyetini kaybediyor ayol! Sen kimliğini kaybetmişsin çok mu, en fazla yenisini çıkarırdın.

"Yok." dedi Pervin Hanım sağ elini kalbine kavuşturup başını iki yana sallayarak: "Bu mübarek günde yaptığımız şu alışveriş bana çok şey kaybettirdi belki, ama çok önemli bir şey öğretti."

Pervin Hanım'ı dinleyen kadınların hepsi birden "Neymiş o?" merakıyla baktılar. "Hani o 1984 romanının yazarını bilirsiniz, George Orwell, bir başka romanının bir yerinde şöyle diyordu: 'Hepimizi satın almışlar, hem de kendi paramızla!' Ne yalan söyleyeyim, bugün kendimi tam da böyle hissettim." Pervin Hanım sözüne kimseden bir onay gelmeyince içlerinde en az alışveriş yapıp ve yaşca da en gençleri olan arkadaşından destek bekler gibi "İpekcim, sen söyle bari, abartıyor muyum?" diye sordu. İpek bu saatte tartışma açmamak için "Haklısın abla." diyerek soruyu geçiştiriverdi.

İsmi de alışverişteki yükü gibi hafif ve nahif olan İpek zaten bugünkü AVM gezisine sadece arkadaşlarına eşlik etmek için dâhil olmuştu. Öykü boyunca sadece en az alışveriş yapıp en az para harcayan değil aynı zamanda en az konuşan bu kadının isminin de İpek olduğunu böylelikle öğrenmiş olduk. İpek'in bu öyküye sığmayan anlatmakla bitmeyecek daha çok hikâyesi var. Fakat vakit hayli geç, üstelik evde bakmakla yü-

kümlü olduğu yaşlı bir anne babası var. Daha iftar sofrasını hazırlayacak. Onu daha fazla meşgul etmesek iyi olur.

Dört kadının alışverişten eve dönerken yükleri iki kat artmıştı. En çekilmezi de gönül yorgunluğu idi. Zor bela kendilerini evlerine attılar. Semiha Hanım eve girer girmez güç bela taşıyabildiği içi hıncanınç dolu beş büyük naylon çantayı giriş kapısının önüne öyle gelişigüzel bıraktı. Biri dört diğeri yedi yaşında iki çocuğu annelerinin geldiğini görünce çantalara değil annelerine doğru koştular. Anne yorgunluktan kendini koltuğa zor atmıştı. Mukaddes Hanım eve girer girmez telefon ettiği hâlde kendisini elindeki yüklerle karşılamaya gelmediği için kocasına çıkıştı. Kocasını Necati Bey ne karısına baktı ne karısının binbir zahmetle getirdiği içi dolu naylon çantalara. Televizyonda izlediği filme dalıp gitmişti.

Pervin Hanım bir günlük kazancının muhasebesini yaparak girdi evinin kapısından içeri. Eli dolu kalbi boş gibi hissetti kendini. Zile basmadan kendi anahtarıyla kapıyı açıp içeri girdi. Elindekileri bir kenara yasladı. Mutfaktan mis gibi yemek kokusu geliyordu. Eşi mutfakta iftar yemeği hazırlıyordu. Kendisini görünce "Nerdeydin?", "Nerede kaldın?" demesini bekledi eşinden. Hiç öyle bir şey demedi eşi, aksine güler yüzle "Hoş geldin!" deyip kendisinin yorgun olabileceği-

ni, oturup dinlenmesinin iyi olacağını söyledi. Kocasının her konuda anlayışlı olması karşısında mahcubiyet duyduğu zamanlar bile oluyordu Pervin Hanım'ın. Hele bir konu vardı ki kocasının o konuda olağanüstü yaklaşımı onu kocasına karşı büsbütün borçlu konumuna düşürüyordu. Ne vakit yemek hazırlasa kocası iki kişi olmalarına rağmen üç kişilik hazırlık yapar, sofraya bir tabak da fazla koyardı. Pervin Hanım daha "Niye üç tabak?" diye sormadan üstü kapalı şekilde "Allah bazılarını çocuk verir bazılarını ise çocuk sevgisi." diye açıklama yapar ve Allah'a kendisine çocuk sevgisi verdiği için şükrederdi.

İlk önce evine ulaşan İpek Hanım olmuştu. Yaşlı anne babasını bekletmemek için koşar adımlarla eve varmıştı. Daire kapısının önüne geldiğinde içeriden bir üçüncü kişinin de sesini işitti. Kim olabilirdi acaba? Meraklanmıştı. Anahtarıyla kapıyı açıp içeri girdi. Elindeki hafif naylon çantayı girer girmez itinayla bir kenara bırakıp hemen anne babasının olduğu oturma odasına girdi. Yanlarında babası gibi 75-80 yaşlarında, beyaz gömleğin üzerinde mavi hırkalı bembeyaz sakalı ve nur yüzüyle bir adam vardı. Tanımadığı hâlde tanımış gibi yaparak adama hoş geldin deyip hâl hatır sordu. Bu nur yüzlü adamın içimizden biri gibi duruşu ve bakışı İpek Hanım'ı çok etkilemişti. Babası İpek Hanım'a adamı işaret edip "Hâdi Efendi benim hac arkadaşımıdır. Çok yüz yüze

görüşmesek de aramızda eksilmez bir muhabbet vardır. Bugün de bu muhabbet rüzgârı onun yolunu bizim hanemize düşürdü. Ne büyük bahtiyarlık ki orucumuzu birlikte açıp iftarımızı birlikte yapacağız." diye tanıştırmaya çalıştı.

İftar yemeği yenilip akşam namazı kılındı. Üzerine çaylar kahveler içildikten sonra Hâdi Efendi teravih namazı için izin istedi. İpek Hanım'ın babası da onunla teravihe iştirak etmek üzere hazırlandı. Ayağa kalktığında Hâdi Efendi gösterdikleri misafirperverlikten dolayı ev halkının huzur ve selameti için dualar etti. Yol Oğlu Hâdi olup yol kokusunu almamak mümkün mü? Yorgunluğun da yola dair bir mesajı vardır elbet. İpek Hanım'ın üzerine sirayet eden yorgunluğun kaynağı da bu yola aitti. Yol Oğlu Hâdi çıkmadan önce kapının önünde birkaç saniye durdu, sonra sırtını kapıya yaslayarak orada bulunuşunun ikramı olan son sözlerini üstüne basa basa söylemeye başladı: "İki cihan serveri Peygamberimiz buyurmuştur ki '*Oruç bir kalkandır.*' Bu hadisi sadece yemek içmekten ibaret bir korunma biçimi sanmayın. Her türlü nefsanî açlığa karşı bir kalkandır oruç. Nefsinin daha fazlasını istediği her çeşit tüketim ve harcama da bu oruca dâhildir. En azından öyle olmalıdır. İnsan paraya pula, eşyaya, nesneye, metaa acıkır mı? Acıkmasa bu kadar çılgınlık, bu denli doymazlık, haksızlık ve adaletsizlik olur muydu kardeşlerim! Unutmayın en

güzel ve en kârlı alışveriş Allah ile yapılandır!"

Kapı kapandığında İpek Hanım'ın ağzından neşet eden saadetin huzmeleri şu üç kelimeyle kuytuda kalmış karanlıkları aydınlatıyordu: Kısa günün kârı!

ÜÇ TAVSİYE MUSTAFA MERTER

BİR DİYAR

Rumeli

Rumeli, bilad-i İslamiye'dir ve Müslüman Türk'ün mutlaka ama mutlaka gezip görmesi gereken müstesna yerlerin olduğu bir coğrafyadır. Özellikle Kosovo'nun tarihî şehri olan ve kültür sanat açısından da önemi bulunan Prizren'de ve Osmanlı yadigârı Saraybosna'da yer alan pek çok kalıcı eser Türk-İslam kimliğine yönelik önemli unsurlardır ve hâlâ yaşamını sürdürmektedir. Dolayısıyla her biri tarihî belge hüviyetindeki bu eserler arasında gezinirken tarihte yaşanmışlıkların seslerini ve kokusunu duymamak işten değil. Tarih bilinci ve kimlik inşasında iyi bir yolculuktur Rumeli.

BİR SEYAHAT

Umre ve Hac

Allah (c.c.) insana insandan tecelli eder. Umre veya hac görevini ifa ederken de bütün insanlıkla karşılaşıyorsunuz. Âdeti mahşerin bir provası yaşanır orada ve zordur. Bütün o zor şartlar içinde bir dedeyle karşılaşırsınız ve o size öyle bir bakar ki bütün o zorlukları unutup verirsiniz bir anda. İşte o an insanın insana umut olduğunu, yurt olduğunu hatırlarsınız. Ayrıca umre ve hac esnasında inanılmaz tesirli hâller yaşanır: Vecd hâli, yakın hâli, sekine hâli, haşyet hâli, hayret hâli, takva hâli, huşu hâli... Bu hâller de deccal olarak nitelendirdiğim "matriks sendromu" içerisinde bizleri çıkarır ve uyandırır.

BİR KİTAP

Siddhartha

Siddhartha, Hermann Hesse'nin Doğu'nun gerek edebiyatı gerek mistisizminden esinlenerek kaleme aldığı bir romandır. Hesse, bu kitabında dünyanın geçiciliğini konu edinir. Eserin baş kahramanı Siddhartha'nın hakikat arayışı, bu hakikate bağlı olarak dönüşümü ve bilgeliğe ulaşma serüveni anlatılır. Bu süreçte Siddhartha, iç dünyasının sırlarını keşfedebilmek ve ruhsal bütünlüğe ulaşmak için egosu yani nefsiyle mücadele eder ve yener. Romanın son bölümünde salcının Siddhartha'ya verdiği mesajı *"Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir. Azamet ve kerem sahibi Rabbinin zatı ise bâki kalır... Göklerde ve yerde bulunan herkes O'ndan ister. O, her an yaratma hâlindedir."* (Rahmân, 55/ 26, 27, 29) ayetleri ile beraber tefekkür edersek mana çok daha zenginleşir. Hesse, keşke Rahmân surecini ve bu ayetleri bilseydi ve keşke Kur'an-ı Azimüşşan ile müşerref olsaydı Allahu âlem...

“Eser bir taşma hâlidir; söylemeden edilmeyendir. Taşma için dip akıntısı şarttır, o akar durur, taşanlar hep ona dairdir, ama o değildir.”

CEMAL ŞAKAR

SÖYLEŞİ
SÜMEYYE ÖZGEN

Hayat işte böyledir. Başlar ve ilerler. Durmaz. Daima akar. Doğan her şey kendine ilişik zamanı ölçüsünde bu akışın içine katılır. Biz içeriden baktığımızda buna hayat deriz, daha yukarıdan büyük resme bakanlar ise buna, Âdem'den bu yana insanın hiç değişmeyen hakikati der. Büyük resmi görebilmek o hiç değişmeyen hakikatin peşinde yorulmayı, hayatın içindeki sıradan uyanmaların üstünde bir uyanmayı gerektirir. Zamana sığmayan bir zamanın, zamanın dışındaki bir yerin, bir makamın arayıcısıyım, diyerek ifade eder Cemal Şakar

bu uyanma çabasını “Yolculuk” öyküsünde. Öyküsünün adı ise yeryüzündeki o değişmez hakikati sezdirmek noktasında oldukça manidardır. Zira hakikat arayıcılarına önerilen şey geçmişten bu yana daima yol ve yolculuktur.

Her insan aynı yolun ayrı yolcusudur. Cemal Şakar, ilk insandan bu yana değişmeyen ve değişmeyecek olan bu yolu ve insanın hakikate ulaşma serüvenini sezdirmeyi amaçlar öykülerinde. Dostluklar, sırlar, rüyalar o yolculuğun içinde sürer gider. Yol değişmez, yolculuk değişmez, de-

şen insanlar ve onların yolculuğa yüklediği anlamlardır. Değişen bu anlamı verebilmek için zaman, mekân, isimler önemsizleşir, silikleşir onun öykülerinde; anlatının sınırları zorlanır, değişir, yeniden yoğurulur ve anlamla bütünleşmiş bir biçim sayesinde kalıcılığın, yarınlara kalmanın yani hakikatin peşine düşülür.

Hayat işte böyledir. Başlar ve ilerler. Durmaz. Daima akar. Onun da dediği gibi belki de yürümek, sadece yürümek ferahlıktır. Endişesiz, emin bir yürüyüşle bildiklerini geride bırakarak, kendini de geride bırakarak yürümek, ferahlıktır.

Durmak ölümdü, yürümek hayat... Belki de yürümek, sadece yürümek ferahlıktır... Yolculuk varmaktan güzeldir bazen... Asıl seyahat yürekte galiba... Bir yol var ve o yol neredeyse bütün öykülerinizin içinden geçiyor; bütün kahramanlarınız durmaksızın o yolun yolcusu, hepsinin zihninde gitme fikri var, sadece hepsinin gitmeye ve yolculuğa yüklediği anlam değişiyor diyebiliriz. Peki, bu yol ve yolculuk nereden gelir, nereye çıkar?

Aslında cevap basit, basit olduğu ölçüde yalın: Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz. Ama insan basit ve yalın bir varlık değil; mürekkep bir varlık, bu yüzden de durmaksızın kendine hikâyeler inşa ediyor, etmese kendi olamaz ve başkalarına katılamaz. Hikâye inşasında başta dil, kültür ve mizaç etkili oluyor. Hani "şükür ki insandan insana fark var" dediğimiz şey mizaça ilgili. Ama yine de insanların kaçınmadığı

bir ortak payda var; o da Allah'tan gelip yine O'na dönecek olmasıdır. Bu Allah'ın yazdığı bir yasadır ve O'nun yazdıklarından kaçınamayız. İşte bu kaçınmayıştır, insanı hikâyeler inşa etmeye zorlayan. Çünkü ancak böylelikle anlayabiliriz başımıza gelenleri ve geleceği.

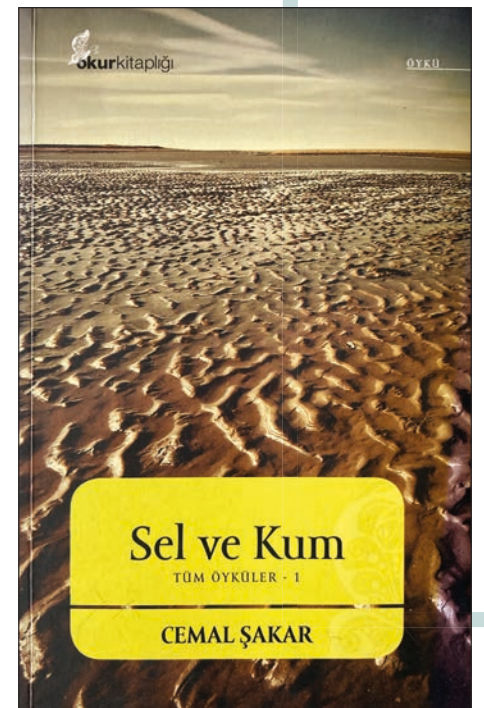
Açıktır ki bu bir yol hikâyesidir, yol varsa yolculuk zorunluluktur; kimse ben yürümüyorum diyemez. Madem böyle bir zorunlulukla karşı karşıyayız, o zaman temel soru hangi yolun yolcusu olduğumuzdur. Bu soruya verdiği cevap insanı bir yolun yolcusu yapar; o şeyin yolundadır artık.

"Yolunda olmak"ta, olmak fiili, "olma"ya dair tüm anlamları içkindir. İmkânlar içinde en mümkününün, olasılıklar içinde en hayırlısının peşinde olma'ya dair bir yolculuk... Güzellik, şeyin kendi mümkün sınırlarına ulaşma gayretiyle yani kemalle ilgilidir. Yolunda olmak, güzelin, hayrın, doğrunun... yani hikmet ve hakikatin belirttiği, parladığı anları deneyimlemek değil midir? Sanat da bu deneyimden başka ne ola ki?

Girift diyebileceğimiz kurgular, üstkurmaca tekniği ile kurgulanmış öyküler, küçürek öyküler, sinema teknikleri kullanılarak oluşturulan kurgular, her okurun kendi öyküsünü yeniden yazması için alt alta numaralandırılarak verilen cümlelerden oluşan alışılmışın dışında öyküler... Cemal Şakar biçimsel anlamda neden kurguyla sürekli böylesi bir gerilim hâlinde ya da onun kalıplarla ve sınırlarla derdi nedir?

Arapçada "halk" kelimesi takdir; ölçmek, biçmek, düzüp koşmak anlamındadır. Halk'ın Türkçe karşılığı olan "yaratmak" da "yaramak"tan türetilmiş olup "halk" kelimesini layıkıyla karşılamaktadır. Bu durumda, herhangi bir şeyi yarayışlı hâle getirmek, o şeyi yaratmak oluyor diyebiliriz.

Sanatçı elbette yoktan var edemez. Önünde iki yol vardır: i) Yaratılanları ait oldukları yere iade etmek; ii) Yaratılanları olması gerektiği yerde anlatmak. Bir sebeple olması gereken yerden koparılan yaratılmışlar zulüm altında demektir; onu ait olduğu yere oturtmak hikmetin gereğidir. Çünkü hikmet, yaratılanları en iyi bilgiyle bilmektir. Yaratılanlar da ancak takdir edildiği yerde en güzel hâliyle bilinir. Sanatçının yaratması, ele aldığı meseleyi kendi kemalini bulacak şekilde anlatabilmektir. Yaramanın, yarayışlı hâle getirmenin ahlaki bir boyutu olduğu açıktır.

O hâlde sanatçıya düşen hem biçimsel kemali hem de ahlaki değerleri mezcedebilecek bir üslup bulabilmektir.

Üslup da meseleyi ele alma biçimi olduğuna göre iş her seferinde dönüp dolaşıp en güzel şekilde anlatmaya dayanıyor. Çünkü bunu başaramazsanız ele aldığınız meseleyi kendisi hakkın da yarayışlı hâle getirememişsiniz demektir. Seçilen konuyu ele almak, yani onu içerikleştirmek ve o içeriğe uygun biçimi bulmak sanatın olmazsa olmaz koşulu- dur. Aksi hâlde seçtiğiniz konuyu bırakın kendisiyle ilgili yarayışlı kılmayı, onu heder etmiş, kullanışsız hâle getirmişsinizdir.

Derdim durduk yere biçimi zorlamak, kalıpları yıkmayı denemek değil; seçtiğim konuyu ele alırken, onun kemaline dair sınırları yoklamaktan ibarettir. Bu sınırlara ulaşmak bazen var olan biçimlerle mümkün bazen de müm-

kün olmuyor. İşte bu olamayış aramayı, denemeyi, yoklamayı zorunlu kılıyor; en azından benim için böyle.

Yukarıdaki sorumla bağlantılı olarak şöyle bir soru daha sormak istiyorum: Romana göre daha kısa bir form olan öykünün, bu biçimsel deneyimler ve kurgusal oyunlar noktasında imkân ve imkânsızlıklarına dair neler söylersiniz?

Edebî türlerin birbirine üstünlükleri yoktur ama kendilerine göre imkânları ve imkânsızlıkları vardır. Önemli olan seçilen türün bu biçimsel imkân ve imkânsızlıklarını iyi bilmektir. Zaten iyi eser, bu sınırlarda doğuyor.

Edebiyat geçmişten bugüne çağının şahidi olarak insanlığın ortak birikimini yansıtır, çoğaltır ve gelecek kuşakla-

ra aktarır. Bir anlamda toplumsal değerlerin aktarım görevini üstlenir, bunu da zaman, mekân gibi toplumsal ortak hafızalardan yola çıkarak yapar. Peki, zamanın ve mekânın tahrip edildiği modern ve modern sonrası zamanlarda edebiyat bu değer aktarımını ne aracılığıyla ya da nasıl yapar? Bu değer aktarımı metinlerde neye emanet edilir?

Tarih boyunca insanların birikimi dilde muhafaza edilir; dil bu devasa birikimi muhafaza edip şimdiye taşır. Yazılı olanın, kayda geçen kalıcılığının yanında; kavramların anlamsal genişlemeleri düşünce tarihinin atlası gibidir. Sadece kelimeler/kavramlar üzerinden bile geriye dönük bir yolculuğa çıkmak mümkündür.

Zamanın geçmişte biriktirdikleri, çizgisel bir zaman üzerinde ipe dizilir gibi dizilmez; daha çok bir yumak gibi birbirine tutunarak hep şimdiye dâhil edilir. Geçmişin şimdiyle iltisakı dil sayesinde. Bu nedenle de dil, zaman kategorisine dâhildir.

Buradaki temel zamansal birim, geçmişle gelecek arasında bir sınır olan şimdi değil, andır. Zira an, geçmiş-şimdi-gelecek şeklinde diziselleştirilmiş zamanı kapsayarak, onu aşar. (İnsan, zamanı ancak an olarak deneyimlediği için an, gerçek zamandır da.)

Modern zamanlarda, geçmiş zamanın izini süren edebî eserlerin bu izi zaman üzerinden sürmesi boşuna değildir. Hele ki modernliğin mekânı sürekli olarak tahrip ettiği düşünülürse mekânın hafıza

“

Sus, artık her şey bitti.

Dinle, artık her şey yeniden başlıyor.

niteliğinin ne kadar zayıfladığı ortaya çıkar. Artık kimse doğdu-ğu evde ölmüyor; bu yüzdendir modern sanatın zamanla derdi, diye düşünüyorum.

“Çöldeydiler, kaç zamandır çölde olduklarını bilmiyorlardı. Sanki bir dairenin içindeymişler gibi, sanki hep bir çember çiziyorlarmış gibi, umutları tükeniyordu, özgürlük, izzet, haysiyet... hepsinden vazgeçeyazdılar; yurtlarını düşündüler, sofralarını; en çok sarımsak, soğan, acur geldi akıllarına, tıka basa doymalar.... Tıka basa yediler, kusuncaya kadar, zehirlenmeye kadar, öleyazdılar yemekten içmekten. Bilmediler. Bilselerdi.” Neden bilmiyorum ama bir öykünüzde Hz. Musa kıssasından anekdotlar içeren bu cümleler bana modern çağın insanının hâlini hatırlattı. Bu konuda bir şeyler söylemek ister misiniz?

Muhacir bir aileye mensubum. Çocukluğum bu tür hikâyeleri dinlemekle; sonraki yaşamım bu hikâyelerin gerçekliğiyle yüzleşerek geçti. Şimdi Ukrayna... Savaş, göç, sürgün... herhâlde insanlık tarihinde hep var oldu ve olacak gibi.

Malumunuz emniyetle iman aynı kökten türüyor. Göç ve sürgünler bu iki kavramın etimolojik bağının koparıldığı, parçalandığı anlardır. İnsanın doğal hakkı olan “beş zorunluluğun” elinden alındığı bu anlarda, insan ve insanlık son sınıra dayanır; daha ötesi yoktur. Bağ parçalandığında değerlerin kaynağı olan iman

ve izzetli, haysiyetli bir yaşamın kökeni olan emniyet, sürgünlerin elinden alınmış ve hep son sınıra doğru sürülmeye başlanmışlardır. Trajedi ya da acı da değildir yaşanan; insan olarak var kalabilmek umududur bütün sürüklenmeler. Herkesin tabi olduğu zaman ve mekândan koparılan insan, sadece sürüklenir, bilinmezliğe doğru. Ne idrak edebilir ne de duyumsayabilir; her türlü tehlikeye açık hâlde sadece sürüklenir.

Sözünü ettiğiniz öykü kimi kıssalara, mesellere, hikâyelere atıf yapıyor; istiyor ki tarihin her döneminde yaşanan bu sürüklenmelere şahitlik edebilsin ve müşahadelelerini yarınlara taşıyabilsin.

Öykülerinizin toplamına bakıldığında; savaşın etkilediği çocuklar ve onların yaşadıkları, zalimlerin mazlumlar üzerindeki şiddeti, ölüm, açlık, acı, yıkım, hicret temalarının yoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz. Öykülerinizde genellikle bu ölümlerin ya da zulümlerin mekânı, zamanı ya da kişilerinin isimleri belirgin değil. Etrafımızda cereyan eden olaylar ve acılar çok somut bir şekilde işlenirken geri kalan kurgusal detaylar çok soyut ve belirsiz bir zeminde verilmiş. Bu konuda neler söylersiniz?

Az önce dediğim gibi saydıklarınız insanlık tarihi boyunca olagelen ve olagelecek olanlardır. Haddizatında konular nerdeyse Hz. Âdem’den beri hep aynı ve tarih boyunca bin türlü biçimde anlatıldı zaten. Şimdi yaşadığı zamanın şahitleri olarak bir de biz anlatıyoruz. Burada dikkat

edilmesi gereken sanatsal türlerin tarihsel olduğudur; konuların aksine sanatsal türler doğup ölüyorlar. Şimdi bizim elimizde bazı sanatsal türler var ve bunlar da yarın ölecekler. Ölecekler ama ne doğacağını bilmiyoruz, o hâlde var olanla en güzel şekilde anlatmanın yolunu bulmak gibi bir borcumuz var. Bir de eğer eser evrensellik iddiasında olacaksa kökleri, kökenleri açığa çıkarabilmelidir.

Özellikle andığınız konular zaten dediğim gibi herkesin şimdi, burada tabi olduğu zaman ve mekândan kopmuş insanlardır. Onları böyle değilmiş gibi bu tabiyet içinde anlatmaya kalkarsak konuyu doğru bir şekilde ele almamış oluruz; yani konuya dair upuygun biçim bulunamamış demektir ki bu da kötü esere örnektir.

Öykünün hem kuramıyla hem de üretimiyle uğraşan biri olarak size şöyle bir soru sorsam: İlk tasarlanan neden hep yazılmadan kalır? Bir öykünün ya da romanın ilk ve son cümlesi neden önemlidir?

Çünkü eser bir taşma hâlidir; söylemeden edilmeyendir. Taşma için dip akıntısı şarttır, o akar durur, taşanlar hep ona dairdir, ama o değildir.

Biriyle inşa edilmiş bir yapıya girersiniz, diğeriyle çıkarsınız. Girdiğiniz yerle çıktığınız yer arasındadır bütün hikâye. Yanlış girilmiş bir kapıdan doğru çıkış olmaz.

Modern insan için hız ve imge bombardımanı altında yaşayan insan demek yanlış olmaz sanırım. Edebiyatın da

bu hızdan ve imgesel dilden payını aldığını söylemek mümkün. Öykülerinde simgesel ve imgesel bir dil kullanan bir yazar olarak sizce, bir yanıyla kaçınılmaz olan bu yoğun imge kullanımı ya da imgesel dil hangi aşamadan sonra tehlikeli olmaya başlar?

Simgenin su götürür yanı vardır. Çünkü simgenin neyi simgelediğine dair toplumsal bir uzlaşım vardır. Ama imge öyle değildir, her seferinde sadece bir kereliğine inşa edilir, tekrarı yoktur, dahası yaslandığı bir uzlaşım da yoktur. Bu nedenle bağlamsaldır. Eğer inşa edildiği bağlam sağlam bağlarla birbirine bağlanamazsa ortaya bir saçmalık çıkar; sadece fiyakalı durur, caka satar, ama bu fiyakası her zaman bir fiyaskoyla sonuçlanır.

Güzel eser çalım satmaz, gösteriş budalası değildir. Derdini en güzeliyle ortaya koymak yükümlülüğündedir. Güzel sadedir, basittir, yalındır; ama yalınkat değildir. Kendi kemalini bulduğu için sadece kendisine benzer, kopya değildir, özgündür. Güzelliğini başkalarına bakarak değil, kendi özüne bakarak arar. Bu nedenle olması gerektiği yerdedir, hikmetlidir, hakikidir.

Bir öykücüyü ya da yazarı kendini çoğaltmaktan koruyan şeyler nelerdir ya da kendini çoğaltmanın sınırı ne olmalıdır?

Zor soru. İnsanın kendisini bilmesiyle ilgili olmalı. Es vermek, gerektiğinde vazgeçebilmek belki önde gelen erdemlerdendir.

Son olarak size bazı kelimeler versem ve bunların sizdeki ilk çağrışımlarını sorsam.

Çöl: Zamanda ve mekânda kaybolmak.

Zeytin ağacı: Kandilin alevinin kökü.

Deniz: Sonluyla sonsuzcanın deneyimlenmesi.

Sürgün: İnsanlıktan çıkmaya ramak kalması.

Zaman: Anları mümkün kılan o sonsuzca imkân.

Rüya: Gerçekliğin kendini başka bir pencereden açması.

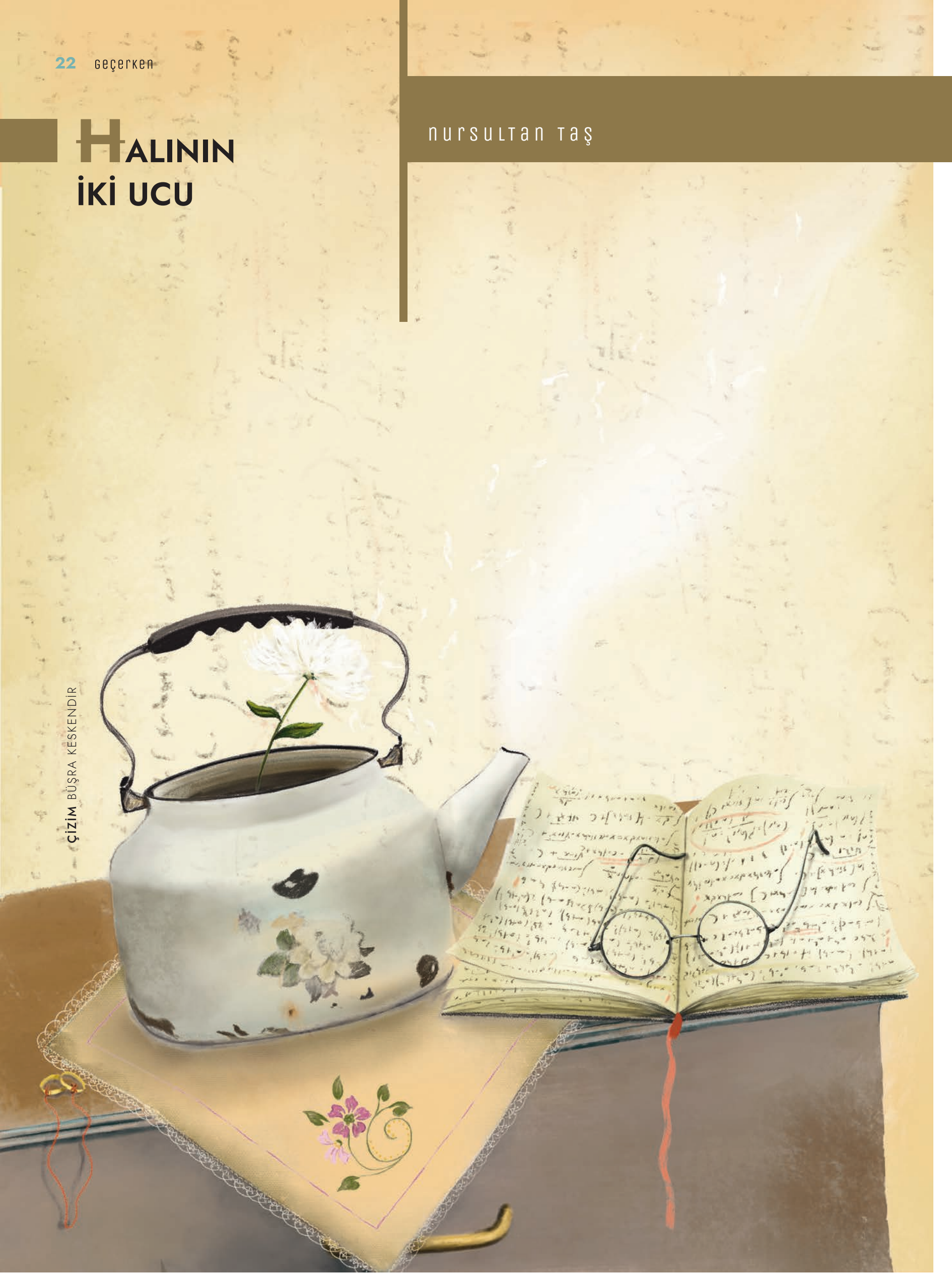

Belki ben göğsümün daralmasıyla varım. Ve belki de yürümek, sadece yürümek ferahlıktır. Endişesiz emin bir yürüyüşle; bildiklerimi geride bırakmak; çiçekler, otlar, çalılar ayağıma dolaşadursun, dolaşadursun tepemde bir kuş, kendimi de geride bırakmak ferahlıktır.

HALININ İKİ UCU

nursultan taş

ÇİZİM BÜŞRA KESKENDİR

Bir akşam daha günün telaşını sırtlanmış, kamburunun altında sessizce uzaklaşıyordu. Annem gururla yiyordu iki gündür durmaksızın yaptığı hazırlığın meyvesini. Misafirler yerli yerinde, tabaklar bir dolup bir boşalırken gerisi önemli değildi. Ne için gelmiş oldukları da hiç dile getirilmiyordu. Hatice Sultan, “Bunlar da komşu kapısına çevirdiler canım sözü yaptık işte daha ne istiyorlar.” diye gün boyu söylene de bu ağırlamalardan içten içe keyif aldığı gergin yüzüne vuruyordu ara ara. Geriye bir ben kalmıştım çünkü annemin yani Hatice Sultan’ın biricik kızı ve tek uğraş alanı... Bunca özen bunca beklenti benim küfeme kilo kilo yük olsa da onun için göz aydınlığıydı, öyle olsun istiyordu. Hâlbuki Allah’ın günlerinden biri seçilecekti enikonu. Bana sorsalardı bir bahar günü olmasını yeğlerdim, ağaçlar çiçeğe durmuşken serin bir akşamüzeri güzel olabilirdi, olmadı. Önümüz yaz, önümüz sıcak, önümüz yorgundu. Gerçi ağustos böceklerinin dumura uğradığı gibi kışa da eli boş girebilirdik, zira aylar olmuş mekândan zamana bir türlü geçilememişti.

Gülseren Hanım, huzursuz bir iki nefes veriştikten sonra “İki gönül bir olun-

ca, samanlık...” diyecek oldu, Hatice Sultan bitirmesine fırsat vermeden bir bacağına diğerinin üstüne atıp muhatabının yüzüne bakmaksızın, “Samanlık mı kaldı canım, Allahınız aşkına?” deyiverdi. “Eskidenmiş o, bir göz oda bir döşekle evlenilirmiş, şimdi öyle mi? Çocuklar konuşmuş, anlaşılmış bize de desteklemek düşer, maddi manevi, lütfen ama!” Gülseren Hanım itiraz etmedi onun yerine yaşlılıktan rol çalarak, ki akranlarına göre oldukça genç gösterirdi, homurdanmakla yetindi. Annemle göz göze gelmekten kaçırıldığı bakışları, halının overlok çekilmiş kenarlarındaydı.

Üzerinde biriken yılların ve yolların ağırlığı altında ezilmiş, desenleri tarihten aldığı güçle ayakta kalmaya çalışan halı, ikisine de manidar göründü. Hatice Sultan konuşmaya bir daha cesaret bulsa “Görüyorsunuz ya!” derdi, “Fahrettin’in bekârlığından bu halı, kaç koca yıl geçti yerine yenisini koyamadık. Kızım da eski püskü eşyalarla mı otursun?” Annemin tüm çabası kedere karışan kederinden alacağım payı değiştirmektir. Biraz da bu halı yüzündendi; overlok çekilmiş halılar, yüzletilmiş koltuklar, kapakları dökülmüş dolaplar yüzünden. Benim evimi gönlünce bir

döşese içi soğuyacaktı, öyle umuyordu. Ama başka bir şey söylemedi, Gülseren Hanım’ın salonu bir baştan bir başa örten halıyı dört köşesinden, tersinden yüzünden evirip çevirmesine, kendi dile getiremediklerini halıdan okumasına, çayından soğuk bir yudum alarak seyirci kaldı annem. Neden sonra ifadesini kaybeden yüzünü halının öteki ucunda oturan babama döndü.

Babam erkek cephesinin suskunluğu. Bir gözü anneme uzanırken bir gözü damadın üzerindeydi. Öte yandan, köye dikeceği ayva ağaçlarının açmamış çiçeklerinden ocağa vurulmamış ayva kompostolarına, ticaret ağlarından tel örgülerin masrafına, tarlaların dekarından atalarının yurduna methiyeler düzen dünürünü dinliyordu. Herhâlde öyleydi, bakışları ile salonda olduğuna delil sunmaya çalışırken aklı yıllar evveline gitmemişti. Benim ilk gülümsememe, akşamları yorgun argın gelip de beni omzuna alışına, odaları tek tek ben bıkana kadar gezdirişine, okul koridorlarında yaşımdan evvel koşuşturmama, ilk başkaldırılarıma, öğretmen oldum ben de senin gibi değişime, aynı anda gözümüzden gelen yaşlara, birlikte susuşlarımıza

**Üzerinde biriken yılların
ve yolların ağırlığı
altında ezilmiş, desenleri
tarihten aldığı güçle
ayakta kalmaya çalışan
halı, ikisine de manidar
göründü.**

gitmemişti. Bilmem gözündeki buğu havanın sıcaklığından mıydı. Muhabbetin sarmayışındandı belki de suskunluğu.

Babamı iyi tanırım oysa kalbiyle konuşur, ruhuyla hareket eder. Onun hâllerini iyi bilirim, aynı zamanda hocamdır çünkü. Yalnız benim değil, şimdi birer yetişkin olsalar da binlerce öğrencinin Fahrettin Hoca'sıdır. Yüzünde tebessümün her an hazır bulunduğu, yaşından daha çok tecrübesini, telaşını açık eden çizgileri, güneş yanığı teni, yanlardan açılmış ortadan alınına dökülen düz saçları, yaz kış üzerinden çıkarmadığı yağ yeşili ceketini ile akıllara kazınan Fahrettin Hoca. Sadece parabolü, trigonometriyi değil teneffüslerde masa tenisini, öğle aralarında da basketbolu iyi öğrettiğinden, herkesin gözünde başkadır. Bir gün okulun maçına elinde ekmek arası, gevşemiş pembe kravatıyla koşarak gelirken yakalanmış eski bir fotoğrafı mezun gruplarında hâlâ dolaşır. Bir dönem mesai sonrası kasapta çalışması, ki okulda öğrencilerden duyduktan sonra günlerce babamın yüzüne bakamamıştım, annemin onca söylenmesine rağmen her yıl iftara götürmesi kendi sınıfını, halı saha maçları, öğrencilere lakaplar takması, gördüklerinin hâlini hatırlarını sormadan geçmemesi; ondan bahsedilince yüzleri güldüren, insanın içini ısıtan bir öğretmen yaptı onu.

Mesleğimin ilk yıllarında onun gibi olma idealinin ağırlığı altında ezildiğimi fark ettiğinde, beni kendime inandırıp yüklerimden arındırdığı

günden beri ona aynı bakamıyorum. Başkalarında uyandırdığı sevinç beni hüzne boğuyor. Babamı hayal kırıklığına uğratmış olabileceğim düşüncesi paslı bir çivi gibi kurcalıyor zihnimi. Gözlerimin önünde kırılan saçlarına bakmak, o matematik dâhisinin basit hesaplarda kafasının karıştığını görmek, sahalarda koşturan, yorulmak bilmeyen hocamın ağır aksak adımlarını izlemek zor geliyor. Eski sabrı, hayata karşı her şeye hazır, kendinden emin duruşu, insanlara coşkuyla kucak açan bakışları ne zamandır yok, bilmiyorum. Sanki olup biten her şey onu yalnızlığa, bir çeşit vurdumduymazlığa itmiş gibi. Benden önce abim de kendi yuvasını kurmuştu, o zaman da mı böyle kolu kanadı kırık oturuyordu babam, hiç fark etmemiştim.

Annemin bakışlarının ağırlığını üzerimde hissettiğim an sarsılıp kendime geldim. En son halının bir ucundan babama ulaşmaya çalışan o gözler bana dönmüş çayları tazelememi ima ediyordu. Zaten elimde tepsi, kapının yanı başında bu önemli görev için hazır bekliyordum. Çay hepten demini aldıktan sonra hangi bardağın kimin olduğundan başka bir şey düşünemedim.

1 Ömür dediğin...

Cenab-ı Hakk'ın bize vermiş olduğu en kıymetli fırsattır.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey?

Cenab-ı Hakk'ın beni affetmesi.
Kible.
Kardeşlerimle bir arada olmak ve onlarla hayatı paylaşmak.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Babamın tespihine sürmüş olduğu o gül kokusu.

4 Sanatçı olmasaydınız ne olmak isterdiniz?

Allah (c.c.), benim için en uygun gördüğü mesleği bana sevdirdi ve ben bunu yapıyorum şu anda. O yüzden Cenab-ı Allah'ın kendi esma terkebince bana en uygun gördüğü neyse yine onu yapardım. Çünkü benim başka bir durumu ya da hayatı dilemem kendi durumuma rıza göstermediğim anlamına gelir ki bu büyük beladır.

5 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen? İlk geldiğim adres...**6 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?**

Çünkü yanlışlarının farkına varıp hakikate yönelmeyi becerdi.

7 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız?

Hayatımdaki kırılma noktamı sonradan fark ettim. O da Ömer Tuğrul İnançer'le karşılaşmamdır.

8 Mevsimlerden hangisi?

Mutlu olduğum hepsi...

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Peygamber Efendimizi görebilmeyi...

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru?

Hâlîm nice olacak?

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

İstiğfar etmek...

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Tespit edebildiğim günahlarım...

13 Rol modelim dediğiniz kişi?

Ömer Tuğrul İnançer.

14 En sevmediğiniz özelliğiniz?

O kadar çok ki hangisini söyleyeyim?

15 Geçerken gördükleriniz...

Kaderime razıyım ama yaşadığım sürece hatalarım olduysa bunları yapmamayı istedim.

16 Ruhunuz nereli?

Ruhum neyin koparılmış olduğu kamışlık var ya işte oralı.

17 Bir notunuz var mı?

Elbet bir gün buluşacağız.

AYAKÜSTÜ SORULAR?

İNSAN YOL BULMALI KENDİNE

HİLAL KOÇ HANCI

İzlediğim bir Amerikan filmi şöyle başlıyordu. Giyim mağazasında kıyafetlere bakan başrol oyuncusu, aradığı bedeni bulmak üzere satış elemanına seslenir. Satış elemanı o esnada arkadaşı ile sohbet etmektedir, müşteriye dönüp baktıktan sonra sohbetine kaldığı yerden devam eder. Müşteri bir süre beklemesine rağmen kendisiyle ilgilenen olmaz. “Pardon bakar mısınız?” dese de satış elemanı, adamı pek de önemsiyormuş gibi görünmez. Oldukça sinirlenen müşteri hızlı birkaç adım atar ve sert şekilde kadının kolunu tutarak “Şu gömleğin aradığım bedenini getirir misin?” diye çıkışır. Kadın bu sert çıkış karşısında avazı çıktığı kadar bağırır ve güvenlik görevlisi kadrajda yerini alır. Müşteri, şiddet içeren bu davranışından ötürü eyalet polisine teslim edilir. “Ben kimseye zarar vermek istemedim, sadece gömleğin bedenini almak derdindeydim.” dese de sonuç değişmez ve çıkarıldığı mahkeme, şiddet eğiliminin tespiti için psikiyatraya sevkini uygun bulur. Gömlek almak isterken düştüğü bu durum müşterinin canını sıkarsa da doktor kontrolünden sonra bu olayın kapanacağından emindir. Çünkü kendisini genelde sakin ve uyumlu biri olarak tanımlar. Elbette hikâye istediği gibi devam etmez. Doktor, görüşme esnasında yakaladığı ipuçları sayesinde uzun süreli destek alması gerektiğine karar verir. “Bu

kabul edilir şey değil, ne var kolunu tuttuysam, sadece bana bakmasını sağladım. Ayrıca yaptığım ufak bir hareketi, benim yerimde kim olsa öfkelenir ve daha fazlasını yapardı.” diye kendini savunması karşısında doktor “İki tür asabi insan vardır, dışa vuranlar ve içine atanlar. Dışa vuranlar herkes tarafından sinirli olarak addedilirler. En basitinden bağırarak konuşmak âdetleri olmuştur. Ama içine atanlar sakin durup birden patlarlar ve çevreye ya da kendilerine verebilecekleri zararı kimse kestiremez. Kabul etmesen de davranışların senin içine atan tiplerden olduğunu gösteriyor. O yüzden beraberliğimiz zaman alacak.” Birkaç dakikalık kesitini alıntıladığım film; asabiyeti, şiddeti ve bunlar üzerine psikolojik bir yaklaşımı konu edinecek devam ediyor.

Öfke; üzüntü, sevinç, korku, şaşkınlık, güven ve daha nicesini sayabileceğimiz duygulardandır. Onu konu alan nice edebî eser, film senaryosu ya da psikoloji kitabı vardır. Bu duyguyu herkes kendince tanımlar, kendince davranışlarına yansıtır. Biraz da ipe sapa gelmez dendiğinden insanlar kendisine pek yakın etmek istemezler öfkeyi. “Niye bu kadar öfkelenedin ki?” diyecek olsa biri, daha çok öfkelenir insan ama yine de saklamaya çalışır hislerini. “Öfke kötü bir şey mi?” diye sorulan Doğan

Cüceloğlu soruyu “Elbette hayır, öfke Allah’ın biz insanlara lütfettiği çok önemli duygulardandır.” şeklinde cevaplar. Psikolojide öfke, insanın saygıdeğer kişiliğini ve onurunu korumasını sağlayan alarm sistemi olarak tanımlanır. Bu açıdan bakıldığında ne denli gerek duyulan bir his olduğu da ortaya çıkıyor.

Öfkeyi toplum nazarında utanılacak ya da sakınılacak hâle getiren şey ise insanın öfkelenildiğinde sergilediği davranışlar elbette. Kontrol edilemeyen ya da iç dünyada işlenemeyen öfke, başta kişinin kendisi olmak üzere birçok kişiye zarar verebilecek durumlara sebep olabilir. Kendini engellenmiş, baskılanmış, tedirgin ve tehlikede hisseden insanın tepki göstermesi kaçınılmazdır. İnsan nasıl tepki vereceğini ise zamanla öğrenir. Yetiştirdiği aile ortamı, arkadaş çevresi belki mahallesi çocukluktan itibaren davranışlarına katkıda bulunur. Aşırı tepkiler veren insanlara maruz kalan insanların da bu davranışlardan zaman içinde etkilendiği görülür. Aksine duygularını kontrol edebilen, sakin insanlarla hemhâl olanlar ise daha mutedil hareket ederler. Burada insanın irade sahibi bir varlık olduğuna geçiş yapmak gerekiyor sanırım. İslama göre insan hem dünyevi hem uhrevi tözler taşır. Bu zıtlıklar arasında insan, erdemler ve ahlaki tutumlar anlamında olumlu ya da olumsuz

tarafra yönelebilir. Seçimlerin- de özgür ama onun sonuçlarından sorumlu olan insan, öfkelendiği anda nasıl bir tutum sergileyeceğini de iradesiyle belirler. Kimi insan ortam değiştirmek, dışarı çıkarak hava alıp sakinleşmeye çalışmak gibi olumlu tepkiler verir. Kimileri ise bağırarak, hakaret etmek, kırıp dökmek ya da fiziksel şiddet uygulamak gibi hiç de istenmeyen davranışlar sergiler.

Olaylar karşısında insanların farklı şeyler hissetmesi de türlü tepkiler vermesi de bize çok açık bir şekilde şunu söylüyor: “Bizim nasıl davranacağımıza sebep olan şey bizzat ne yaşadığımız değil, o olaya yüklediğimiz anlamlardır.” İnsan yaşadığı olayları

doğru okumayı becerebildiğinde herkesin normal karşılayabileceği tepkiler verir. Aksine kişi olay karşısında aşırı tepki gösteriyorsa bunu tetikleyen başka bir düşüncenin devreye girdiğini bilmesi gerekir. İnsanın iç dünyasında yaşadığı bastırılmış duygular, yetersiz hissedişler, tam tersi olarak bana kimse böyle davranamaz dedirten bencillik vb. düşünceler kişinin olayları yorumlamasında farklı etkilere sahiptir. Film sahnesini düşünecek olursak başrol oyuncusu, muhtemelen geçmiş zamanlarda yaşadığı ihmal edilmiş yüzünden “Beni kimse önemsemiyor.” fikrini sürekli zihninde taşıyor ve her olayı onunla ilintili yorumluyor. Aslında satış elemanının onunla bir alıp ve-

remediği yoktu. Belki de cidden çok önemli bir konuda konuşuyordu ya da o standı bakmakla sorumlu kişi o değildi. Bunu tam olarak bilemiyoruz ama kahramanımız olayı kişiselleştirip büyüttü ve yapmaması gereken şeyi yaptı. Nitekim yaptığığın yanlış olduğunu uzun terapi seanslarından sonra kabul etti.

İnsana hatalarıyla yüzleşmek, onları telafi etmek zor gelebilir. Hele de alışkanlık hâlini almış davranışlardan vazgeçmenin üstesinden gelinmeyeceği sanılır. Kızginken sergilenen tavırlar için de durum benzerdir. Sinirlendiğinde gözü hiçbir şey görmeyenler bu davranışlarını değiştiremeyeceklerini, başka türlü hareket edemeyeceklerini düşünürler. Ama insan öğrenmeye yatkın olarak yaratılmıştır. Birilerinin yapabildiği her davranışı diğer insanlar da yapabilir. Ayette de geçtiği şekliyle öfke yutulabilir, sindirilebilir bir duygudur. “O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.” (Âl-i İmrân, 3/134)

Duygular, sorunlar... bunların sebepleri çoğu zaman ya görmezden gelinir ya da çözümü çok uzaklarda aranır. Aslında cevaplar sanıldığından daha yakında, insanın iç dünyasındadır. Âlimlerin derslerinde, şairlerin dizelerinde, psikologların satırlarında dile getirdiği gibi insan önce kendini tanımalıdır. İnsan kendisine çıkan bir yol bulup kendiyle sohbet etmeyi öğrendi mi dertlerine iyi gelecek merhemleri karmayı başaracaktır.

FİLOZOFLAR EŞLİĞİNDE EVRENİN NEDEN VE NASIL YARATILDIĞINA DAİR HİKEMÎ BİLGİNİN PEŞİNE DÜŞMEK

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

Evrenin niçin yaratıldığına dair Kur'an-ı Kerim'de bir çok örnek var ve bunlar biliniyor zaten. Gelin bu yazıda vacibu'l-vücut yani var olması için bir başka varlığa ihtiyaç duymayan, çelişigini düşünmenin imkânsız olduğu, eşi ve benzeri bulunmayan varlık olan Tanrı'nın, evreni yaratmasındaki hikemî bilgi üzerinde duralım. Dinî değerleri önceleyen her bilge insan, Tanrı'nın evreni nasıl yarattığına dair dönemin pozitif ilimlerini hesaba katarak açıklamalar yapar, Tanrı'nın dışındaki her şey anlamına gelen âlemin (evren) niçin yaratıldığı sorusuna cevap arar. Bunu yaparken felsefi düşüncedeki panteist yorumların aynen İslam düşüncesine taşınmasının tutarsız olduğunu da gösterir.

Evrenin Nasıl Yaratıldığını Bilmek, Niçin Yaratıldığını Anlamak

Evrenin yaratılışına dair verilen cevaplar, kişinin teist (dindar), deist veya ateist (tanrıtanımaz) niteliğini belirler. Bu cevaplar aynı zamanda fiziksel ve metafiziksel kötülüklerin mahiyetine dair cevapları barındırması açısından da önemlidir.

Burada mühim olan kişinin bilgi kaynaklarını ve akıl yetisini tutarlı bir şekilde değerlendirmesidir. Müslüman filozoflar, fizik ve metafizik alan arasındaki irtibatı kurmada bilgi yetileri ve akli çıkarımların sıhhatli kullanılmadığında, hakikati inkâra şartlanmış olanlar için uyarılar yapmanın bir anlam ifade etmeyeceğinin farkındadır.

Onun için Tanrı'nın evreni yarattığına dair delillerin karşı tarafta bir yankısının olmayacağını bilirler. Bu nedenle “evren kadimdir” önermesinin mantıksal tutarsızlığını (kıyasül-hulf) muhale irca (olmayana ergi) yöntemiyle açıklayıp, “Tanrı vardır, birdir ve yaratıcıdır.” önermesinin tutarlılığını gösterirler. Aynı zamanda her an evrene müdahil ve sürekli bir iş/yaratış üzerine olan Tanrı kavramıyla, dehri ve natüralist söylemlerin de tutarsızlığını ortaya koyarlar.

Farabi ve İbn Sina, Tanrı'nın bir (ehad), öncesiz, sonrasız, eşsiz ve benzersiz olduğunu özdeşlik, çelişmezlik ve 3. hâlin imkânsızlığı gibi mantık doğrularını kullanarak kanıtlar ve Tanrı'nın evreni (çokluk-kesret) nasıl yarattığını dönemin kozmoloji öğretisine yani Batlamyus'a uygun bir şekilde açıklar. Bir'in (ehad), ikiden önceki bir'den (vahid) sâdır olduğunu, böylece evren'in (çokluk) başladığını ve Tanrı'nın her an evrene müdahale ettiğini/yaratışını söyleyerek teist bir söylemde bulunurlar.

Dönemlerindeki dehrilere yani evrenin bir yaratıcısı/oluşturucusu var ama sonrasında evrene müdahale yoktur diyenlere karşı da bir tezdır bu. Aynı zamanda fiziksel ve metafiziksel kötülük sorununa dair de dönemlerine göre en uygun çözüm önerisini üretirler.

İbn Sina, İhlâs Suresi ve Evren Tasavvurundaki Yeri

Kur'an'ın kalbi olarak nitelendirilen İhlâs suresini İbn Sina, felsefi açıdan şerh etmiştir. Zat-ı uluhiyetin âlemle olan ilişkisi neticesinde Tanrı'ya vacibü'l-vücut (zorunlu varlık), evrene mümkünü'l-vücut (mümkün varlık) demiş, vücut-mahiyet ayrımını ortaya koymuştur. Varlık (vücut), mahiyetten ayrı bir şeydir, varolanlar (mevcudat), zorunlu varlık olan Tanrı'dan varlık kazanır. Bu hususlar “varlığın birliği” öğretisi bağlamında müzakere edilirken, Batı düşüncesindeki panteizm (Tanrı ile evren birdir) ve panenteizm (Tanrı ile evren bir değildir, her şey Tanrı'dadır) öğretileri ile vahdet-i vücut (varlığın birliği) ve vahdet-i şühud (görülenlerin birliği) tasavvurlarının farklılığına da dikkat çekilmiştir.

Özetle, İbn Sina ile başlayan İhlâs suresi tefsir geleneği bu kısa risaleye yazılan şerhlerle devam etmiştir. Nitekim önemine binaen Diyanet İşleri Başkanlarından Ahmet Hamdi Akseki, İbn Sina'nın *İhlâs Sûresi Tefsiri* adlı eserini Türkçeye çevirmiştir.

Evrenin Mahiyetine Dair Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Paradigmalar Mücadelesi

İslam bilim tarihinde evrenin nasıl yaratıldığı üzerine tıp, felsefe, fizik, kimya, astronomi, teoloji, klinik farmakoloji, etik ve müzik teorisi üzerine önemli eserler veren İbn Sina ile coğrafya, matematik, trigonometri, karşılaştırmalı din, astronomi, fizik, jeoloji, psikoloji, mineroloji ve farmakoloji alanlarında çalışan Biruni'nin meşhur tartışması düşünce tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir. Biruni, astronomik araştırmaların sonunda yeryüzü yörüngelerinin dairevi değil elips şeklinde olduğu ve Güneş'in tepe noktasının öngörülebilir bir değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bilimsel problemleri çözmekte doğa felsefesini kullanan Aristo ve takipçilerine karşı eleştiriler yöneltmiş, matematiksel astronomi ile bu sorunların çözüleceğini söylemiştir. Bu nedenle olsa gerek kendisi Galileo Galilei, Johannes Kepler ve Nicolaus Copernikus'in öncüsü olarak değerlendirilir.

Galaksimizde diğer güneşlerin etrafında dönen gezegenler arasında elitik yörüngelerin varlığının anlaşılması, hayatın olmadığı düşünülen güneş sistemi dışındaki gezegenlerin tahmin edilen adedini ciddi biçimde düşürmüştür. Bu vesileyle Biruni'nin hocası ve yakın dostu olan Ebu Nasr Mansur b. Irak'a “İkinci Batlamyus” denildiğini de hatırlatmak gerekir.

Bu tartışmalarda kullanılan yöntem dikkat edilecek olursa günümüzdeki bilimsel devrimlerin yapısıyla ilgili paradigmlar arası mücadelelere benzer tutumlar görülür. Nitekim İbn Sina, Biruni'nin iddialarının otorite kabul edilenlerinkiler ile uyuşup uyuşmadığının kontrol edilebileceğini söyleyerek, bilimin her biri kendi uzmanlık yapısına sahip farklı sahalarının olduğunu bildiren çığır açıcı bir ihtarda bulunmuştur. Dolayısıyla bir filozof tıp uzmanı olarak Biruni'nin her sahaya ilişkin değerlendirmelerinin geçerli olmayabileceğini göstermektedir. Bu aynı zamanda çok sayıda rekabetçi ve birbirlerinden haberdar bilim insanları ve düşünürler zümresinin varlığına da işaret eder.

Temelde Biruni'nin de İbn Sina'nın da yaptığı şey bilimsel keşfin ta kendisiydi. Thomas Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* isimli kitabında, "bilimin; gözlemlenebilir gerçek ile kabul edilmiş teori (paradigma) arasındaki tutarsızlıkların yavaş yavaş biriktiği bir süreç" olduğunu söyler. Bu çelişkilerin yani anomalilerin yarattığı birikim, yeni bir teori ya da paradigmaya yol açınca keşifler gerçekleşir. Yeni paradigmanın çerçevesinde, önceden kural dışı olan unsurlar, artık olası hâle dönüşmüştür. İbn Sina ve Biruni'nin yaptığı

şey anomalileri tanımlamak, elemek ve test etmektir.

Hakk'ın ve Hayr'ın Bilgisi Olarak Felsefe

Bu âlimler, matematik, astronomi gibi talimi ilimlerin yanı sıra ilahiyat disiplinlerinde de uzmandır. Öncesiz, sonrasız, eşi ve benzeri olmayan Bir'in yani Tanrı'nın çokluk alanı olan evren'i ne zaman ve nasıl yarattığına dair Kur'an-ı Kerim'de belirtilen hususları açıklamaya çalışırlar. Zaman, mekân, sonlu ve sonsuz kavramlarının fizik, matematik disiplinleri olmadan açıklanmasının zor olduğu gibi, doğrudan Tanrı'nın iradesiyle açıklanması da güçtür. Evrenin yaratılmasına dair verilen cevapta ezeli ve ebedî olan ile sonradan olan (hadis), değişmeyen ile değişen, bir ve mutlak olan ile mümkün olan varlıklar arasındaki irtibatta düzenlilik ve hiyerarşiye dikkat çekerler. Böylece güzellik ve yetkinlik sahibi mutlak iyi olan Tanrı'dan bu düzenlilikte kötülük/şer sâdır olmaz. O, salt akıl, akil (düşünen) ve makul yani akledilendir. Hem bilendir (âlim) hem bilinendir. Bu açıdan bilme ve yaratma eş anlamlıdır. Şer/kötülük iyi'nin, güzelin gerçekleştirilmemesi sonucunda ortaya çıkandır ve insanın iradesini doğru/iyi ve güzelden

yana kullanmakta yetersiz kalmasının bir sonucudur.

Bu hususlar oldukça teorik gelebilir, ama İbn Sina'nın ifadesiyle söyleyecek olursak, çeşitli konuların kavramsallaştırılması gerekir. Çünkü tasavvur etmek ile bunları pratiğe geçirmek arasında doğrudan irtibat vardır, insan ruhunun olgunlaşması, kâmilleşmesi için bu gereklidir. Diğer bir ifadeyle felsefe, Hakk'ı ve Hayr'ı bilmektir.

Hakikate dair bilgiyi hayata geçiren bilge'nin (hakim) eylemleri de hayr (iyilik) üzerine olacaktır. Evren Allah'ın inayeti nedeniyle varlık bulunduğu için orada kötülük yoktur, fizik ve metafizik kötülük denilenler, evrendeki o iyilik düzeninin gereğinin yapılmamasından kaynaklanırlardır. Kötülük bazen bilgisizlik ve/ya irade eylemedeki zayıflık sonucu iyiyi yapamama hâlidir. Bu anlamda "şer/kötülük olanda hayr/iyilik vardır" denildiğinde aslında iyilikle çelişen, iyiliği engelleyen ve onun yokluğunu gerektiren sebebin, zarar görenin idrak edemediği ayrı bir şeye tekabül edebileceğini söylemek demektir. Çünkü idrak edilen varlık durumu kendiliğinden değil, bu şeye kıyasla kötüdür.

“Evrenin yaratılışına dair verilen cevaplar, kişinin teist (dindar), deist veya ateist (tanrıtanımaz) niteliğini belirler. Bu cevaplar aynı zamanda fiziksel ve metafiziksel kötülüklerin mahiyetine dair cevapları barındırması açısından da önemlidir.

Natasha Trethewey*

İngilizceden Çeviren: **Hacer Uyğur**

GÖREV

Şimdi hikâyeyi o anlatınca
merkezinde o var,

evdeki diğer herkes
perde arkasına düşüyor

annem, nenem,
bir amca, şimdi hepsi ölü – saygılarımla

bizim hikâyemizde: baba ve kız
hafızanın loş ışığına yakalandı.

Hatırlamak için çok genç olduğumdan,
onun hikâyesi hakikate döndü:

1969, Camille Kasırgası
üstüne biniyor, eski ev

titriyor, çökecek gibi.
Her odaya yağmur yağıyor

ve o durmamalı
beni acının yolundan uzaklaştırmalı

bir babanın ilk görevi: korumak.
Bu yüzden, hikâyede, yaptığı bu:

Küçücüğüm onun kollarında, hatta
belki uyuyorum. Su yükseliyor

etrafımızda ve yok hiç
buradan daha yüksek yer

beni çıkarabileceği, anı sahte
fırtınanın gözünden: bir kız

babasına yapışıyor. Ne
yapabilirim ki bundan başka. İzin vermekten

tekrar tekrar anlatmasına, sanki
hep sadece bizdik

ve sanki, gerektiğinde
beni kurtaran oydu.

**B a ş k a
s e s l e r**

*Eserlerinde genellikle toplumsal konuları işleyen Natasha Trethewey, Amerikalı bir şairdir. Başta Pulitzer Ödülü olmak üzere birçok ödül almıştır.

PEYAMİ SAFA

CANAN OLPAK KOÇ

*Yaşlanarak değil,
yaşayarak tecrübe kazanılır;
zaman, insanları değil armutları olgunlaştırır.
Peyami Safa*

Bizde roman, hikâye hatta kimi zaman tiyatro söz konusu olduğunda, gazetecilik mesleğiyle yazarlık faaliyeti çoğunlukla bir arada yürütülmüştür. Bunda, Tanzimat yılları yazarlarının aynı zamanda gazete patronu ya da köşe yazarı olmalarının etkisi büyüktür. Mesela Ahmet Mithat'tan Ahmet İhsan'a birçok isim gazete yahut dergi sahibidirler, bir taraftan da metin üretirler. Ahmet Rasim gibi birçok isimse gazeteciliği ve yazarlığı bir arada sürdüren kişilerdendir.

Metnin gazete aracılığıyla okura ulaştığı yayın anlayışının, profesyonel yayınevi yayıncılığına göre birtakım olumlu ve olumsuz yanları vardır. Bir defa metnin gününbirlik üretilip sıcaklığına okura ulaştırılması; yazarın -metnini dinlendirme imkânı olmadığından- kendi hata ve eksiklerini görmesinin, gereksiz ayrıntıları kurgudan arındırıp bazı noktalarda tespit ve dokunuşlarla metni derinleştirecek eklemeler yapmasının önüne geçecektir. Yayınevi merkezli kitap yayınlarındaki nitelik farkının başlıca sebebi budur. Yazar, dosyasını yayınevine teslim etmeden önce metin üzerinde uzun süre durma olanağına sahiptir çünkü. Öte yandan tefrika yayıncılığı, okura gününbirlik ulaşıyor olması sayesinde güncel meselelere değinme şansı bulur. Böylece hayatın yönlendirilmesinde edebiyat önemli bir yere oturacak; en azından sosyal gelişmeleri, okuyan bireylerin yönlendirebilmesi ihtimali doğacaktır.

İşte Peyami Safa, gazetecilik mesleğiyle yazarlık faaliyetini bir arada sürdürmüş yazarlardan birisidir; hatta gelenekli anlayış çerçevesinde düşünürsek belki de gazeteci yazarların sonuncusudur. Yazarlığa başladığı dönemin anlayışıyla olgunluk yaşlarına denk gelen yılların anlayışı arasında büyük bir değişim olduğundan da ilk dönem romanlarıyla son dönem romanları arasında gerek teknik gerekse içerik yönünden farkların olması kaçınılmazdır.

Peyami Safa, 2 Nisan 1899'da İstanbul/Fatih'te dünyaya gelir. Ona bu ismi, babasının yakın arkadaşı olan Tefik Fikret koymuştur. Babası, Tanzimat Dönemi'yle Serveti Fünun topluluğu arası dönemde adından söz ettirmiş nesle mensup, şair kimliğiyle de tanınan, bilinen İsmail Safa'dır. Muallim Naci'nin -Peyami Safa'nın babasına- anadan doğma şair anlamına gelen Şair-i Mader-zad takma adını verdiği İsmail Safa, şair kimliği yanında çeşitli konulardaki yazılarıyla ve eleştirileriyle de adından söz ettirmiştir. İlk eşini kaybetmesinin de etkisiyle vereme yakalanan İsmail Safa, doktorların önerisiyle bir müddet Midilli'de kalmış, İstanbul'a dönüşünün ardından ikinci evliliğini yapmıştır. Fakat 1900'de Sivas'a gönderildiğinde kızları Selma ve Ulya'yı peş peşe kaybedince eski hastalığı nüksedecek, 24 Mart 1901 tarihinde Sivas'ta vefat edecektir.

Peyami Safa, babası öldüğünde bir buçuk yaşında, henüz bebeklik çağındadır. Babanın kaybıyla aile büyük ekonomik zorluklarla mücadele

etmek zorunda kalır. Annesi Server Bedia Hanım, Peyami Safa ve ağabeyi İlhami Safa'yı zor şartlarda yetiştirir. Onca sıkıntının üstüne Peyami Safa ilköğrenimine devam ederken kemik veremi hastalığına yakalanır ve okulu bırakmak zorunda kalır. Yıllar sonra yazacak olduğu otobiyografik romanı *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*'nda, bu hastalığı sırasında hastanelerde yaşadıklarından yararlanacaktır.

1910 yılında Vefa İdadisine başlar. İdadi, günümüzdeki lise derecesine denk gelen okullara denilir. Safa, ilk edebiyat tartışmalarını ve edebî ürünlerini burada okurken verecektir. Gelecekte Milli Eğitim Bakanı olacak olan Hasan Ali Yücel de aynı lisededir. Yalnız o mu, ileride Anadolu merkezli şiir anlayışını temsil ederek bir şekilde "Beş Hececiler" olarak anılacak şairler arasından Yusuf Ziya Ortaç da aynı dönemde Vefa İdadisindedir.

Safa, ilk hikâye denemesi "Piyano Hocası"nı yazdığında henüz on bir yaşındadır. Yine idadide okurken, büyük bir ilgi görecektir *Sakin Bu Kitabı Almayın* isimli hikâye kitabını yayınlatacaktır. İdadi sonrası, dönemin tiyatro okulu olan Darülbeyazıt'ta girmeye hak kazansa da I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, ailenin geçiminde annesine yardımcı olmak için okulu bırakıp Posta ve Telgraf Nezaretinde çalışmaya başlamıştır.

1918'de ağabeyiyle birlikte *Yirminci Asır* gazetesini çıkarmaya başlar. Bu gazetede yayımladığı "Asrın Hikâye-leri"yle dikkat çeker. *Alemdar* gazete-

sinin düzenlediği hikâye yarışmasında dereceye girer ve dönemin birçok önemli yazarı tarafından övgü alır. Artık Peyami Safa, gazetecilik mesleğini ve yazarlık faaliyetini bir arada sürdüren, ismi yavaş yavaş tanınmaya başlanmış birisidir.

1923'te ilk romanı olan *Sözde Kızlar* yayımlanır. Romanda, Mütareke İstanbul'unda kaybolan değerler, babasını aramak için Anadolu'dan İstanbul'a gelmiş Mevrure merkezli anlatılır. 1924'te üç romanı yayımlanır: *Süngülerin Gölgesinde*, *Mahşer*, *Bir Akşamdı*. Yazar bu ilk dönem romanlarında Doğu-Batı çatışması, yanlış Batılılaşma gibi sosyal meseleleri ele alır. Çatışmayı yaşayan ana karakterlerin kadın kimliğiyle bir diğer ortak özelliğidir. Aslında Peyami Safa, benzer konuları ve hemen hemen aynı bakış açısını, otobiyografik yönü ağır basan *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* hariç sonraki romanlarında da sürdürecektir. 1925'ten itibaren ise aynı zihinden ikinci bir yazar daha çıkacaktır Peyami Safa: Server Bedi.

Server Bedi, onun ticari kaygılarla yazdığı kitaplarında kullandığı müstearıdır. *Cingöz Recai*, *Selma ve Gölgesi*, *Kartal İhsan*, *Çekirge Zehra*, *Tilki Leman* gibi romanlarını Server Bedi müstearıyla yayımlamıştır.

En çok bilinen romanlarından biri olan *Fatih-Harbiye*'yi de 1931'de yayımlar. Bu romanda Doğu'yu temsil eden Fatih semtiyle Batı'yı temsil eden Harbiye semti arasındaki farklılığı ve çatışmayı, yine bir kadın karakter üzerinden yani Neriman

aracılığıyla ele alır. 1933'te *Bir Tere-düdü'n Romanı* yayımlanır. *Biz İnsanlar* 1937'de tefrika edilir. Fakat bu roman ancak 1959'da kitap olarak basılmıştır. *Biz İnsanlar*'ın ardından, Peyami Safa gibi üretken bir kaleme uzun sayılabilecek bir süre roman yayımlatmaz. Daha doğrusu bu dönemde gazeteciliğe daha fazla ağırlık verir; zihnini asıl bu faaliyetin meşgul ettiğini, nitelikli ürünler veremeyeceğini düşündüğünden Server Bedi müstearlı roman ve hikâyeler yayımlar. Nihayet 1949'da Peyami Safa romancılığında yeni bir aşama olan *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* yayımlanır.

Peyami Safa romancılığını üç döneme ayırmak mümkündür. 1920'li yıllarda yayımladığı ilk dönem romanlarında iyi niyetli bir yazarın henüz olgunlaşmamış arayışları görülür. Bu romanlarda Doğu-Batı çatışması, dejenere olma, Batı'nın yaşayış biçimine merak salanların kendi çevresiyle yabancılaşması gibi toplumsal konular işlenir. Yazar, kısmen tipleştirmeye giderek gerçekçi roman anlayışından uzaklaşır. Çatışmayı yaşayan karakterler kadındır ve Peyami Safa'nın toplumsal görüşlerini örneklemekten öteye gitmezler. 1930'da yayımlanan *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'yla birlikte Peyami Safa romancılığında yeni bir evre başlar. Artık psikolojik tahliller daha derinliklidir. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* sonrası yeniden toplumsal konulara döndüğü romanlarında da ilk döneme nazaran bir olgunlaşma görülür. En azından çatışmayı yaşayan karakterin psikolojisi daha derinlikli ele alınır. Üçüncü dönem, ustalık dönemidir. 1949'da yayımlanan *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* ve 1951'de yayımlanan *Yalnızız* romanları, önceki romanlarına nazaran bambaşka bir

teknikle yazılmıştır. Yazar, artık kahramanlarını yargılamayı bırakmıştır; okura iç seslerini de göstererek onları anlamaya çalışmaktadır.

Sıkıntılarla dolu bir hayattır Peyami Safa'nın. Daha bebekliğinde babasız kalması, ilköğretim yıllarında onu hastane koğuşlarıyla tanıştıran ve kolunun kesilmesi korkusu yaşıtan kemik veremi hastalığı, patlak veren savaşın da etkisiyle öğrenimini bırakıp çalışmak zorunda kalışı, 1938'de evlendiği Nebahat Hanım'ın hastalıkları ve felç olması... Bunların her biri insani olduğu kadar büyük sabır gerektiren imtihanlardır. Yazar Peyami Safa da öyle yapar. Yazmaktan, okumaktan vazgeçmez. Lakin asıl büyük acıyı 27 Şubat 1961'de yaşayacaktır Peyami Safa. Oğlu Merve, Erzincan'da yedek subay öğretmen olarak vatani görevini yerine getirirken vefat edecektir. Evlat acısı, zaten acılarla yoğrulmuş babayı derinden sarsacak, oğlunun ölümünden üç buçuk ay sonra 15 Haziran 1961'de hayata gözlerini yumacaktır. Mezarı, Edirnekapı Şehitliği'ndedir.

“Görülecek, işitilecek, tadılacak, okunacak, yazılacak, yapılacak o kadar çok şey birikiyor ki bundan sonra hayatımın bütün bunlara yetişemeyeceğinden korkuyorum.” diyen Peyami Safa ölümüne dek gazetecilik mesleğini sürdürdü. Başta siyaset olmak üzere güncel meselelere dair fıkralar yazdı. Onun yaşadığı çağ hâlâ kargaşanın ve zihinsel çıkmazların had safhada olduğu bir dönemdi. Usanmadı, zihnini memleketinin meseleleri ve insanların sorunlarıyla daima meşgul etmeye gayret etti. Elbette o da bir insandı. Yukarıda bahsettiğimiz beşere ait

sorunlarla yüzleşti. Kafa karışıklığı oldu, kimi zaman isabetli sayılamayacak görüşleri de oldu. Yazdıkları yüzünden kovuşturmaya da uğradı. Ama bir taraftan, doğrudan edebiyatı ve sanatı ilgilendiren meselelere de kafa yordu. “Sanat nedir?” sorusuna cevap aramaya çalıştı, Doğu'yla Batı arasındaki ilişkiyi edebiyat merkezli ele aldı, sadece deneme ve fıkralarıyla değil kurgu metinleri aracılığıyla da düşünce mesaisine bağlı kaldı. Şüphesiz, modernist tekniklerin çok başarılı bir şekilde kullanıldığı *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* ve *Yalnızız* romanları başta olmak üzere Peyami Safa romanlarından nesillerin alabileceği nice dersler vardır. Nitelikli edebiyatın ve sanatın nasıl olacağı, toplumsal meselelerin kurgu metinlerde ele alınış biçimi, toplumsal değişim yaşayan bir toplumun hangi sancıları yaşadığı bu derslerden sadece bazılarıdır. Ama Peyami Safa, aynı zamanda hayatıyla da çok önemli bir ders verir: Adı köşe yazarlığı olmuş, doktor olmuş, öğretmen olmuş fark etmez; hayatımızı idame ettirmek, geçimimizi sağlamak, kazancımızı helal yoldan kazanmak için bir mesleğimiz olacaktır. Şayet yeteneğimiz varsa yazmanın, metin üretmenin önünde mesleğimiz asla engel değildir. Kendimizi ne tamamen gündelik kazancımıza kaptırıp edebiyatı ihmal etmeliyiz ne de aradığımız o en güzel metin uğruna hayatı teğet geçmeliyiz. İkisini bir arada yürütürsek zaten hayatımız edebiyatla şekillenmeye, yazdıklarımız hayatımızla zenginleşmeye başlayacaktır.

BÜYÜK ESER

ELİF EZGİ BEKTAŞ

Saate bakarak: “Sakın durayım falan deme! Henüz hikâyem bitmedi.” deyip koltuğa uzandı. Saat mi yoksa hikâye mi durdu, oğlu hiçbir zaman bilemedi... ”

Postacının getirdiği küçük kutuyu dikkatlice açtı. İçinden görkemli bir kol saati çıktı. Yaşı ilerledikçe saate bakma alışkanlığı kaybolmuştu. Hızla yaklaşan ölümü kol saatinden takip etmeyi katiyen reddediyordu. En büyük arzusu, ölmeden önce *o büyük eseri* yazmaktı. Aylardır evine kapanmış, hikâyesini tamamlamaya çalışıyordu.

Artık telefonu çalmıyor, kimse arayıp sormuyordu. “Olsun!” dedi, yüksek sesle. “Ufacık evimde bütün dünyayı ağırlıyor, ustaların yazdıklarıyla âlemlere açılıyorum.”

Oğluyla arasına ülkeler değil, koca bir kıta girmişti. Yüzünü göremiyor, senede bir kez gönderilen hediyelerde oğlundan izler arıyordu. Ona duyduğu özlemi dillendiremeyecek kadar ketumdu. Yoksa oğlu, ona vaktin geldiğini hatırlatmak için mi bu saati göndermişti! Çelik kordonu babasının ince bileklerine göre özel tasarlanmıştı. Oldukça büyük roma rakamları ve üzerinde hiç şaşmadan

dönen akreple yelkovanın kararlılığı adamı tedirgin etti. Saati evirip çevirdikten sonra kurcalamaya başladı. Kim bilir kaç para harcadı bu zımbırtıya, diye düşündü. Yandaki düğmesine bastı ve kadran birden aydınlandı.

Aman Allah’ım, sadece gündüzleri değil, geceleri de ölümü hatırlatmak istemiş, deyip saati koltuğun üstüne fırlattı. Her zaman yaptığı gibi kütüphanesindeki ansiklopedileri karıştırmaya başladı. Acaba ilk kol saatini kim, neden icat etmişti? Zaten envaiçeşit saat vardı. Arada bir bakıp ölümü hatırlamam demek oğluma yetmiyor, o benim her an her saniye hatırlamamı istiyor, diye düşündü.

İlk kol saatinin, 1810 yılında Napolyon Bonaparte’nin kız kardeşi Caroline’e hediye edildiğini okudu. Acaba bu kadına ölümü hatırlatmak isteyen kimdi, diye düşündü. Eşinin, Fransız mareşalı Joachim Murat olduğunu öğrendi. Murat ismi

kafasını karıştırdı. Kaynaklardan, Joachim Murat’ın soyunun Kıpçak Türklerinden geldiği bilgisine ulaştı. Yüksek sesle: “Ah Türkler, yine neyin peşindelerdi, kim bilir?” dedi. Kol saatine baktıkça öfkesi kabardı, dayanamayıp telefona hücum etti:

“Hediyen elime ulaştı.”

Oğlu, babasının sesinden pek memnun olmadığını anlamasına rağmen sordu: “Beğendin mi? Kordonu oksit yapmaz, kesinlikle su geçirmez, ömürlük bir saat.”

“Biliyor musun, dünyadaki ilk kol saatini Joachim Murat, karısına hediye etmiş.”

“Kim?”

“Napolyon’un eniştesi. Muhtemelen karısının saate her baktığında ölümü hatırlamasını, acıdan kahrolmasını istemiş. Gözünü saatten alamayan zavallı kadın belki de o yüzden erkenden göçtü. Kız kar-

deşini kaybeden Napolyon, tahtını ihtimal bu sebeple Joachim Murat'a bıraktı, her neyse! Bu kol saatini icat edenin niyetinden şüpheliyim!"

"Biraz istirahat etmelisin baba, benim işe dönmem lazım, daha sonra..." sözünü bitirmemişti ki yaşlı adam telefonu kapattı.

Saati unutmak için mutfığa gitti. Bir tabak dolusu kurabiyeyle çalışma masasına döndü. Dikkatini toplayıp daktilosunun başına geçti. Bir *Werther* salgınına yol açtığını, o da olmazsa, büyüleyici eserinin karşısında heyecanlanıp bayılan, *Stendhal* sendromuna kapılan insanları hayal etti. Yüksek sesle, "Ama bu bir cinayet!" dedi. Hemen ardından; onurlu bir eserle işlenen cinayet belki günah sayılmaz, diye düşündü. Daha fazla kafasını bulandırmamak için hikâyesinin başına geçti:

Üç göz odalı evde ikimizden başka kimse yok, hepsi gittiler. Hoş, aylardan aralık olmasaydı, sen de giderdin. O iğrenç vızıltıdan kurtulmak için az uğraşmadım, artık o kadar bet gelmiyor sesin.

Eski çevikliğim olacaktı ki sineklik darbesiyle yere sererdim seni. Bir kitapta okumuştum; çocuğun biri üst dişlerinin arasından fırlattığı tükürükle uçan sineği yere yapıştırıyordu. O zamanlar kendime inancım tamdı, akrabalarını yere seremesem de tükürük fırlatma işinde epey yol katetmiştim.

Nasıl bilmiyorum ama alıştım sana, gitmeni istemiyorum. Önceleri tepemden vız vız ayrılmıyor, rahat vermiyordun. Şimdi bana yaklaşıyor, hep uzağımda uçuyorsun. İtiraf etmeliyim ki mutfak tezgâhındaki şekerlemeleri her gün hususi açık bıraktım. Bugün birlikte geçirdiğimiz yedinci gün ve daha on dört günümüz var, tabii ölmezsen. Önceden bir eşin olduysa lütfen yumurtalarını elimin uzanamayacağı bir köşeye bırak. Sana nasıl iyi baktımsa onlara da bakarım. Ölümlü dünya! Hem herkese yeterince yer var.

Az mendebur değilsin sinek! Soğuktan donmamak için bana sığındın. Ömrünün son günlerini bana bağışladın... Bu nasıl bir lütuftur bilemezsin. Kabul et dostum; çok da iç açıcı bir sesin yok, beyin hücrelerimi titreten o vızıltı katlanılır şey değil, ama uzaktan bana eşlik etmene inan hiç kızmıyorum. Tepemde uçarken görünmez bir tasmayla bana bağlı olduğunu düşünüyorum. Söz! Seni öldürmeyeceğim. Dilediğin kadar yaşa! Sen bir Tanrı misafirisin. İnsanı çileden çıkaran vızıltılı taarruzlarının ne manaya geldiğini biliyorum. Evde sahibini bekleyen bir köpeğin, kapı açıldığında salıyalarını akıtarak yalanmasıyla aynı şey. Herkesin fıtratı başka ve sen bir sineksin. Çetin bir mücadele vermiş evcil bir sinek. Bakışlarında bir hainlik olsa da ben onu sinekliğine verdim. Öyle veya böyle ikimiz de buradayız ve sıramızı bekliyoruz.

Söylesene, acaba kaç günümüz kalmıştır? Mutfaktan da bir türlü çıkmadın, üzülerek hatırlatmak isterim ki her şey bir gün sona erer. Kurabiyeleri bugün de kaldırmayacağım...

Yaşlı adam epey yorulmuştu, sararmış kağıtlarını öylece bırakıp koltuğuna yürüdü. Eline kol saati ilişti. Tuhaf bir kararlılıkla alıp bileğine kelepçeledi. Saate bakarak: "Sakın durayım falan deme! Henüz hikâyem bitmedi." deyip koltuğa uzandı. Saat mi yoksa hikâye mi durdu, oğlu hiçbir zaman bilemedi...

SİZDEKİ KARŞILIĞI

GÜRCİSTAN

REVAN GASİMOVİ

Her yola gidilmez, gideceğimiz yol davasını verdiği-miz İslam'ın yolu olmalı. Her yola gidilmeyeceği gibi her önümüze gelen ile de yola çıkılmaz. Bir Arap atasözü der ki: Evvel refik bade't-tarik. Yani önce yoldaş sonra yol. Önce yol arkadaşımızı iyi seçmemiz sonra çıkacağımız yola bakmamız gerekir. "Yol arkadaşını iyi seçmeli insan; seçmeyenlerin çoğu yol yorgunu" ifadesi bu anlamda çok doğru bir kelimedir. Nitekim eğer yol arkadaşımız sağlam, güvenilir, vefalı, sözünden dönme-yen ve en önemlisi de aynı davaya hizmet ettiğimiz birisi olursa yolumuzda istikrarlı bir şekilde ilerleriz. Yolda karşımıza çıkan engeller, zorluklar olacaktır elbet, bize düşen hemen pes etmemek, o engeli aşmak adına çözüm-ler üretmeye bakmaktır. Karşımıza çıkan ilk engel yü-zünden yolumuzdan vazgeçersek daha sonra tutacağımız yollarda da aynı şekilde karşılaştığımız ilk engelde psiko-lojik olarak vazgeçeceğiz ve hep başarısız olacağız. Bize düşen, "Gayret ve sabır başarı getirir." düsturunu çıktığı-mız yolda gereğince uygulamaktır. Korkarak ümitsizliğe düşerek ilk engelde geri çekilmek bizlere yakışmaz.

SHADIA TWANZA

Hayat, yollar ve konaklamalar ne kadar kötü olursa olsun, gidilmesi gereken bir yolculuktur. Yolculuk asla bitmez. Her zaman büyüme, gelişme, sıkıntı olacak. Bazen size varış noktanız hakkında çok şey öğreten yolculuktur. Keyfini çıkarın ve her gün daha iyi olmaya çalışın. Yaptığınız işe olan tutkunuzu ve sevginizi kay-betmeyin. "Bazılarımız sonsuza kadar başka hâller, başka yaşamlar, başka ruhlar aramak için seyahat ederiz." diye bir söz okumuştum, o yolu bizim için bir başkası yürüyemez. Kendimiz seyahat etmeliyiz. Uzak değil, ulaşılabilir. Belki de doğduğumuzdan beri bu işin içindeyiz ve bilmiyorduk.

O yol belki de her yerdedir suda ve karada.

UGANDA

ARNAVUTLUK

ANİDA HAMZAJ

Yol kelimesini her zaman beni ileriye taşıyan bir şey; yolu ise yarın beni neyin beklediğini bilmediğim bir gizem olarak algılamışımdır.

Hayat sizi yere seren, yükselten ve çok yükseğe çıkaran hatta belki yeniden düşüren bir yoldur. Gücü ve sabrı olan çok şey başarır. Hiçbir şey kolay değildir. Hayatta seçtiğimiz yol için çaba sarf etmemiz lazım, hayat kısadır ve mutlu hissettiğimiz şekliyle yaşamak iyidir. Pozitifliği bulmaya çalışmak, daha ahlaklı aileler kurmak ve etrafımızdaki insanları seçmek yapabileceğimiz en iyi şeydir çünkü onlar yolumuzun bekçisi olacaklar. Yolumuzda güzel ve güçlü dostluklar oluşturalım. İyi ilişkileri mahvetmeyelim çünkü iyi bir arkadaş aramak uzun zaman alır. Hayat yolundaki engellerde dostluk ve sevgiye dayalı ilişkiler oluşturmak çok zordur ama onları yok etmek çok kolaydır. Hayat yolu çok geniştir. Bu yol birçok şeyi içerir, ayrıca her birimizin mutlu yaşamayı hak ettiğini asla unutmamalıyız. Ve her şey seçtiğin yola bağlı!

AFGANİSTAN

MİLA RAJABI

Yolun kelime anlamı; karada, havada, suda, bir yerden bir yere gitmek için aşılacak mesafedir. Yollar kişilere göre umuttur, sevinçtir, gözyaşıdır, ayrılıktır. Yollar hem insanları uzaklaştırır hem yakınlaştırır. Yol bir anlamda hayatı da sembolize eder. Yeni doğan bebek gözlerini yeni hayata açmıştır, yolun başındadır ve hiçbir şeyden haberi yoktur. Ve bu insan hedeflerine, amaçlarına ulaşmak için hayatı boyunca yollarda koşup durur. Aşık Veysel'in dediği gibi: Uzun ince bir yoldayım. Burda yol; hayat, dünya anlamında kullanılmıştır. Dinimiz açısından da yol kelimesi önemlidir ve doğru yol kelimesi üzerinde epeyce durulmuştur. Allah (c.c.) apaçık, doğru ve hak yolda olmamızı emretmiştir. Birçok şair ve yazar da doğru yolu seçmenin önemine vurgu yapmıştır. Mevlana'nın yolla ilgili şöyle bir sözü var ve bizim açımızdan çok kıymetli: "Bu yolda uğraş, çabala, son nefese kadar bir an bile boş durma! Olabilir ki son nefeste bir dem inayete erişirsin. O inayet de seni sırdış eder." Bir yolumuz yoksa varabileceğimiz bir yerimiz de yoktur.

iNSANLIK ÖLÇÜSÜNÜN KIRMIZI ÇİZGİSİ

MUSTAFA İRMAKLI

Modern dönemin en vahim talihsizliği ölçüleri kaybetmesidir. Ölçü yanlış olunca sonucun hatalı çıkması kaçınılmazdır. Yanlış terazi doğru sonuç vermeyecektir. Elbette teknolojiyle beraber maddesi, fiziği ölçen araçlar gelişmiş, bilgisayarlar üzerinden ileri matematiksel işlemler daha kolay yapılabilir hâle gelmiştir. Ancak varoluşsal meselelerde ciddi bir savrulma ve kafa karışıklığı yaşandığı da açıktır. Yani fizik dünyanın ölçülerini geliştiren modern çağ, mana âleminin ölçülerini ıskalamıştır.

Mesela insan olmanın, yiğit, genç, güzel, karizmatik olmanın ve diğer popüler niteliklerin ölçüsü alabilmesine belirsizleşmiştir. Hâl böyle olunca bugün her platformdan insana dair cümleler yükselirken insani değerler derin bir yıpranmaya doğru sürüklenmektedir. Fizik ve teknolojinin en hassas ölçüleriyle geliştirilen devasa silahlar topyekûn insanlığın en büyük kâbusu hâline gelmektedir. Kendini ifade etme biçimi, sahip olunan maddi imkânlara, markalara, tüketim nesnelerine endekslenince insan eşyanın esiri olmaktadır. Özgür olmanın ölçüsü, canının her istediğini yapmak olarak algılanınca

insan tanınmaz hâle gelmektedir. Güzelliğin ölçüsü fiziğe indirgenince “güzel” kavramına en büyük kötülük yapılmaktadır.

Oysa hiç kimse elinde ve iradesinde olmayan şeylerle değer ya da değersizlik elde edemez. Ailesini, ırkını, rengini, boyunu, doğduğu coğrafyayı seçmek hiç kimsenin elinde değildir. Dolayısıyla bunlar üzerinden bir değer skalası oluşturmak, üstünlük kurgulamak, cehalete saplanmanın yanında aynı zamanda büyük bir haksızlık ve zulümdür. Ama iyilik ya da kötülük yapmak, gönül almak ya da kalp kırmak, ıslah etmek ya da ifsat etmek, yalan konuşmak ya da doğru sözlü olmak gibi seçenekler insanın elinde ve iradesindedir. Dolayısıyla insan söz konusu tercihleriyle yani elinde ve iradesinde olan şeylerle değer ya da değersizlik elde eder.

Bu bağlamda insanlık ölçüsünün baraj çizgisi doğruluk ve dürüstlük erdemidir. Yani doğruluk erdemini kuşanmadan insan olma vasfına ulaşılamaz. Dürüstlük çizgisinin gerisinde kalanların insan olma yolculuğunu tamamlaması mümkün değildir. Zira güven, samimiyet,

sadakat gibi değerler de doğruluk zemininde ortaya çıkar, var olur ve güçlenir. Doğruluk; özü ile sözü, kalbi ile aklı, niyeti ile davranışı uyumlu olmaktır. Yalandan, aldatmadan, riyadan, ikiyüzlülüğten uzak kalmaktır. Huzurlu insan, neşeli aile, güvenli toplum olabilmenin yolu da doğruluk ahlakını güçlü tutmaktan geçmektedir.

Özü ile sözü, içi ile dışı farklı olmak münafıklığın işaretidir. Münafık, hayatı huzurlu kılan tüm değerleri altüst eden en olumsuz insan karakteridir. Peygamber Efendimizin hadislerinde tanıtılan münafık; konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde sözünde durmaz, emanete ihanet eder.

Mümin kimliğinin en belirgin vasfı ise doğruluktur, güvenilir ve istikamet sahibi olmaktır. Müslümanların en güzel örneği olan Hz. Muhammed (s.a.s.) dürüstlüğü, emin oluşunu, düşmanlarının bile ikrar ettiği bir peygamberdir.

İslam inancında Allah’a imandan sonra en temel ahlaki nitelik, doğruluktur. Nitekim Sevgili Peygamberimiz kendisine, “Ey Allah’ın elçisi,

bana İslam'ı öyle anlat ki onu bir daha senden başkasına sorma ihtiyacı duymamayım.” diyen sahabiye, “Allah’a inandım, de sonra da dosdoğru ol.” buyurmuştur. Kur’an-ı Kerim’de ise, “Senin yanında hak yola dönenlerle birlikte, sana buyurulduğu gibi dosdoğru ol! Siz de azıp sapmayın. Allah, yaptıklarınızı çok iyi görmektedir.” buyrulur. Aynı şekilde “Rabbimiz Allah’tır deyip dosdoğru olanlara meleklerin dilinden müjdelere verilir.” denilir.

Doğruluk aynı zamanda bir peygamber sıfatıdır. Doğruluğu kuşananlar, hayata peygamber ahlakından esintiler taşırlar. Kılınan her namazın her rekâtında okunan Fatiha suresindeki “Bizi dosdoğru yola ilet.” ayeti müminlerin her zamanda ve her zeminde, hayatın her alanında doğruluk üzere yaşama idealini ve gayretini ifa eder.

Kabul edelim ki bugün iletişim çağında, dijital ortamların kamufajlı köşelerinde dürüst kalmak daha zor ve önemli hâle gelmiştir. Sanal âlemin farklı şekil ve kimlikle dolaşmaya müsait kulvarları, yalanın tahrik edici tuzaklarıyla kuşatılmıştır. Maalesef dijital mecralar yalanların kurgulanması ve tedavüle sokulması, algı operasyonları ve manipülasyonlar için en müsait zemin olarak kullanılabilmektedir. Dolayısıyla doğruluk ve dürüstlük gibi erdemleri önemseyenler açısından medya takibi ve kullanımı çok daha büyük bir hassasiyet ve duyarlılık gerektirmektedir. Aksi hâlde bir yalanın peşinden sürüklenmek

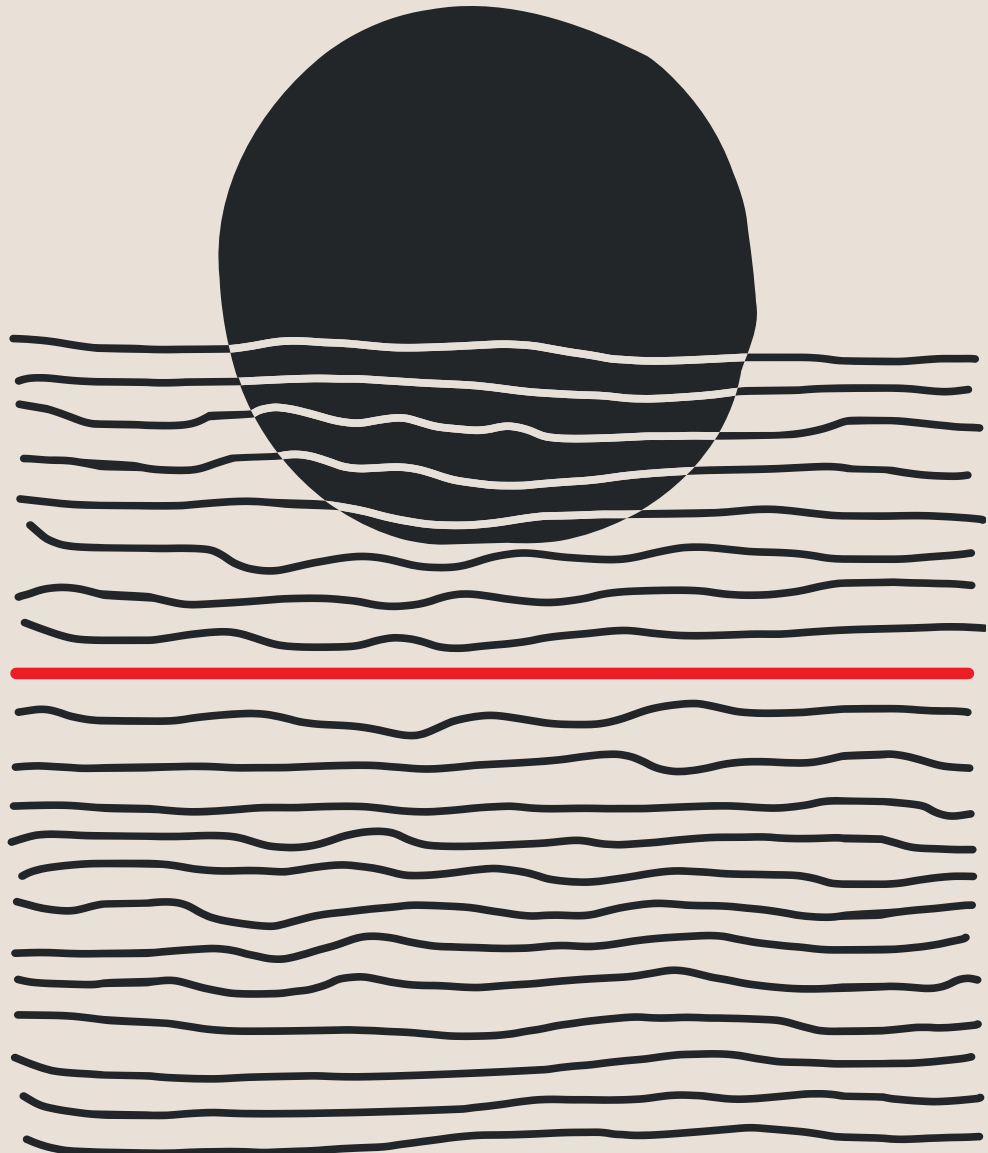
çok sıradan hâle gelecektir. Dahası bir yalanı paylaşarak yayılmasına katkıda bulunmak gibi telafisi neredeyse imkânsız bir vebalin ve günahın içine düşmek an meselesi olacaktır. Peygamber Efendimizin asırlar öncesinden “Her duyduğunu söylemesi kişiye günah olarak yeter.” sözüyle yaptığı uyarı bu çağın en hassas meselesi hâline gelmiştir.

Kesin olan şu ki her şeye rağmen doğruluğu ahlak edinenler dünyada ve ahirette kazançlı çıkacaktır. Dürüstlük ihlal edilerek elde edilecek bir başarı ya da kazanç yoktur. Günübürlük yaklaşımlarla ahlaki il-

keleri göz ardı edenler, yarın kaybedişin hazin hikâyesine konu olmaya mahkûmdur.

Diğer yandan doğruluğa gönül verenler, sadıklarla beraber olduğunda doğruluk, hayata daha güçlü katılacaktır. “Kişi arkadaşının dini üzere- dir, öyleyse herkes kiminle arkadaşlık kurduğuna iyice dikkat etsin.” nebevi uyarısı, pişmanlıklar yaşanmaması için ne güzel bir yol işaretidir.

Elbette âlemlerin Rabbi olan Allah, sadakat ve dürüstlük gibi değerleri kalbinde bir muştı gibi taşıyanları asla mahcup etmeyecektir.

HATIRLANMA ARZUSU DOLU DÜNYADA UNUTULMA HAKKI

ahmet melih karauğuz

Telefonumuzu elimize alıyoruz. Öncelikli arzumuz, o an nasıl görüldüğümüze dair bilgi sahibi olmak. Ancak içimizden bir ses, ışığın çok iyi olduğunu, kamera açısında çok güzel durduğumuzu ve şimdiye kadar hiç sahip olmadığımız kadar güzel bir fotoğrafa birazdan sahip olabileceğimizi söylüyor. Arka arkaya fotoğraflar çekiniyoruz. Ardından çektiğimiz fotoğraflardan hangisinin güzeller içinde en güzeli olduğunu seçmek için galeride gezmeye başlıyoruz. En iyisi olduğunu düşündüğümüz fotoğrafı seçip neden daha da iyi olmasın ki diye kendimizi yüreklendirerek fotoğraf düzenleme uygulamalarından bir tanesine fotoğrafı atıyoruz. Birkaç düzenlemeden sonra, şimdiye kadar sahip olmadığımız, gelecekte sahip olacağlarımız arasındaysa iyi denilebilecek güzellikte bir fotoğrafa sahip olduğumuz konusunda içimiz ferahlıyor. Bu güzel fotoğrafı neden sadece ben görüyorum sorusu aklımıza geliyor. Ne de olsa insanlar hem o anki güzelliğimizi görmeli hem de hâlâ hayatta ve orada olduğumuzu fark etmeli. Hemen sosyal ağlardan

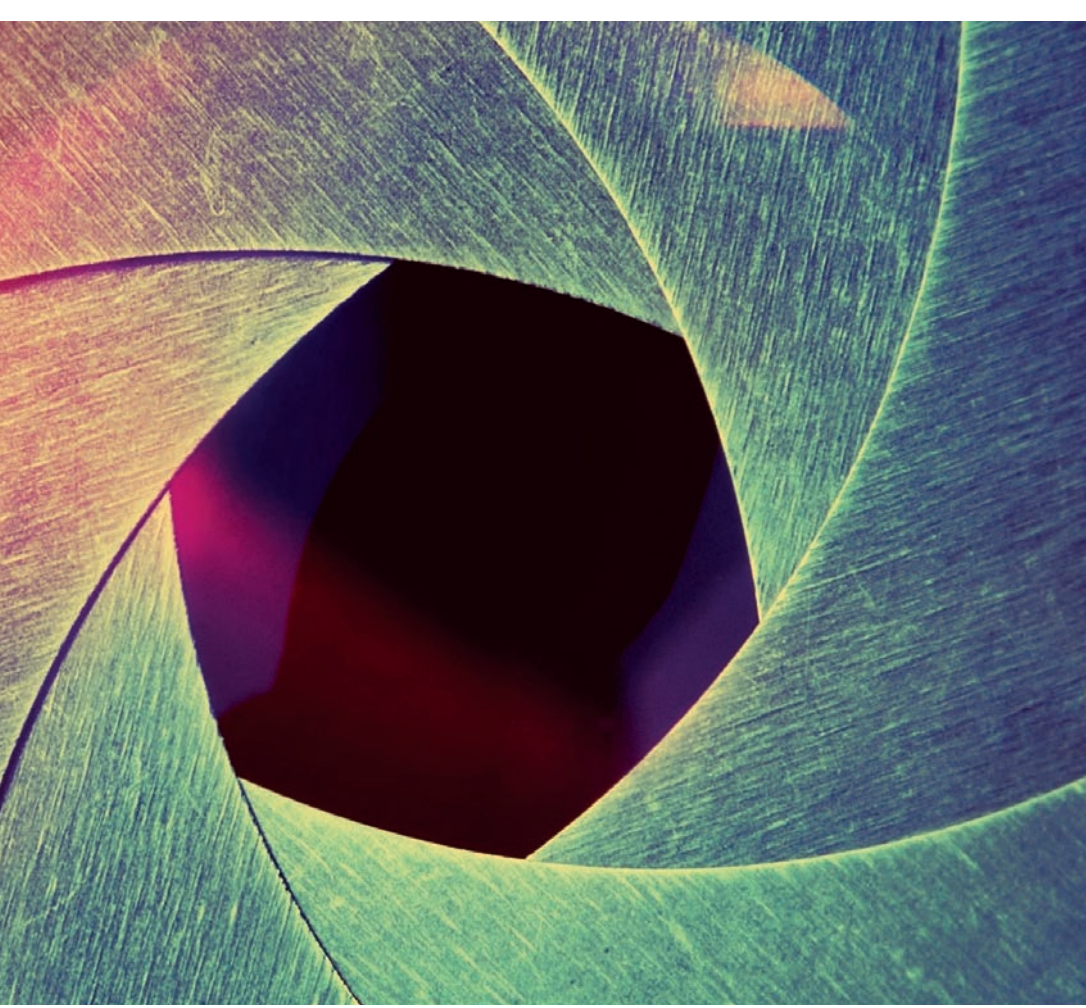
birkaç tanesinde güzel cümlelerle fotoğrafımızı paylaşıyoruz. Hem en iyi fotoğrafa hem de var olduğumuzu kanıtlamaya yetecek bir içeriğe sahip olduğumuzu düşünerek ferahlıyoruz.

Dijital dünya görseller üzerinden kendisini inşa eden bir dünya ve insanlık hiç olmadığı kadar çok fotoğraf çekiyor. Fotoğraf artık sadece anı yakalamak için değil, bizim varlığımızı kanıtlayacak bir araç olarak da hayatımızda önem kazanmış durumda. Sosyal ağlarda ne kadar görünürsek varlığımızı o kadar fark etme eğilimindeyiz. Ancak sürekli var oluş kaydı altına aldığımız hayatlarımız bir süre sonra yaşanır olmaktan çıkarak sürekli bir onay ve tasdiklenme ihtiyacı döngüsüne girerek yaşanmaz bir hâl alıyor.

Bugün hemen herkes, kendi arzusu ile ya da arzusu dışında, dijital dünyanın içerisinde varlığını tasdik edecek araçlara ihtiyaç duyuyor. Bir beden sahibi olmamız, sokaklarda bir hayata ka-

rışmamız, sevdiklerimizle yüz yüze vakit geçirmemiz bizleri tatmin etmiyor. Tatmin etmemekten de öte, eğer varlığımızı kanıtlayacak bir şeyler yapmazsak yaşamadığımızı, hissetmediğimizi, güzel anlar, anılar biriktirmedikimizi, bizim dışımızda akan ve bizim kaçırdığımız bir akış olduğunu çok sık düşünüyoruz. Bunun önüne geçmek için de ağlara dâhil olmak, akıntıya girmek için sosyal medyada kendimize yer edinmek istiyoruz.

Bloglar, sosyal ağlar, video platformları, haber sitelerinin yorum köşeleri, varlığımızı dijital evrene kazımak isteyen bizlerin izleriyle dolu. Bugün hiç kimse, dijital ağsız bir yaşamı, bu ağlara bir nokta dahi olsa iz bırakmadan geçip gitme durumunu kabul edemiyor. Her birimiz, taşa yazılan yazılar, yeryüzüne bırakılan herhangi bir iz gibi dijital ağa izimizi bırakmak ve diğer izlerden daha uzun süre orada kalmak arzusundayız. Peki, görünmenin bu kadar sıradan ve önemli bir hâle geldiği günümüzde, görünmeden ya da unutularak başka bir hayatı yaşamamız mümkün mü?

Bugün herhangi bir iş görüşmesine gittiğinizde, tanımadığınız bir ortama girdiğinizde, insanlarla sohbet ettiğinizde, konu bir şekilde dijital medyadaki içeriklere geliyor ve hemen herkesin bildiği o içeriği siz de biliyorsunuz. Bu bazen küçük bir çocuğun videosu, bazen bir adamın/kadının rezil olduğu anlara dair videolar ya da viral olmuş bir tivit olabiliyor. Hatta kimi zaman kendi yaptığınız paylaşımın bir şekilde bir yerlerde gündem olduğunu görebiliyorsunuz. Bu ilk başlarda eğlenceli, komik hatta kendi içeriğinizin öne çıktığını düşünürsek onur verici olabilir. Ancak, bazı zamanlarda bu durum sizin için bir felakete de sebep olabiliyor.

Sosyal ağlar, şimdinin içerikleriyle doludur ve şimdi, hemen sonra geçecek bir andan başka bir şey değildir. İnsan, zaman, anlamlar değişir. Bu değişim yavaştır ama her şeyi geri dönülmesi zor bir hâlde değiştirir. Üç yıl sonra şimdiki anınızla göz göze geldiğinizde kendinizi tanıyamayacak kadar değişmiş bir hâlde bulursunuz. Bugün güldüğünüz şey-

ler çok değil bir iki hafta sonra aşırı saçma gelmeye başlayabilir. Bugün size doğru gelen bir düşünce yarın koşarak uzaklaşmak isteyeceğiniz ve hiçbir şekilde yan yana anılmak istemeyeceğiniz bir düşünce hâline gelebilir. Ancak dijital dünyaya bıraktığınız izler hiç kaybolmaz ve ummadığınız bir anda karşınıza çıkabilir. Bu durumdan kurtulmak kolay kolay mümkün değildir.

Sosyal ağlar hayatımıza girdiğinde fazlasıyla masumdu. Ancak gün geçtikçe masumiyet yerini aşinalığa ve bir yerden sonra da zalimliğe bırakmaya başladı. Bir zamanlar attığımız tivitler, paylaştığımız görseller gerçek hayatta karşımıza çıkmaya ve hatta bizler için hayatı yaşanmaz bir hâl getirmeye başladı. Çoğu iş görüşmesinde, attığı tivitler yüzünden hayaline ulaşmak üzereyken uzaklaşanları, yıllar önce paylaştığı bir videonun tekrar dolaşıma girmesiyle utanan ve bu utançla kendisini toplumdan soyutlayan insanları görmeye başladık. Kimi zaman da umursamadığımız ve bizim hakkımızda çıkan yalan/sahte haberler,

hayatımızı bir cehenneme çevirmeye başladı. Bir gün herkesin gündeminde olmak isteyen insanlar, bir anda unutulmak ve dijital medyada hiç yer almamak istediğini bile söyler hâle geldi. Aslında görünme arzusu bir zaman sonra yerini, unutulma hakkı taleplerine bıraktı.

Unutulma hakkı, dijital medya içerisinde, henüz on yıllık bir talep ve hak. Ve dijital medyada hakkında bilgiler olan kişilerin, daha yüksek bir fayda olmadığı takdirde, kendileriyle ilgili bilgileri ilgili şirket, medya ve siteden kaldırılmasına olanak tanıyan bir hak olarak karşımıza çıkıyor. Özellikle Avrupa'da birçok insanın, kendisiyle ilgili içeriklerin kaldırılmasını istemele-ri nedeniyle dijital mecralarda yer alan ve artık onların kontrolünden çıkmış içeriklerin bir daha görüntülenmemesini sağlamak amacını güden unutulma hakkı son yıllarda fazlaca başvurulmuş bir yasal hak olarak karşımızda.

Yeni doğan bebeklerin, komik ama ileride kişiyi utandırabilecek videoların, anlık olarak doğan neşe/öfke/pişmanlık/itiraz düşüncelerinin her biri dijital denize bırakılmış, herkesin görebileceği mektuplar olarak kendisine yol buluyor. Ancak gün geliyor hiç de uygun olmayan bir ortamda tekrar bizleri buluyor. Unutulma hakkını kullanmak gibi bir şansımız var ancak belki de sorulması gereken en temel soru, var olduğumuzu hissetmek ve bir başkasına kanıtlamak için her anımızla dijital medyalarda olmalı mıyız? Belki de hikâyenin gözümüzün ucunda, her ne kadar eski albenisi olmasa da varlığını hiç yitirmeyecek ve bizi bekleyen sokaklarda olduğunu bir kere daha fark etmemiz gerekmektedir.

DİN İSTİSMARINI ÖNLEMENİN İMKÂNI

mustafa ünverdi

Dinî duygular insanın en güçlü motivasyonları arasındadır. Öyle ki insan inancı uğruna malını ve canını feda edebilir. Allah yolunda infak ve şehitlik bunun en güzel örneklerindendir. Maalesef bu duygular özellikle akılla yoğrulmadığında istismara uğrayabilmektedir. İstismar, birinin iyi niyetini kötüye kullanma, bir şeyin amacı dışında kullanılması ve anlamından uzaklaştırılmasıdır. İstismar eğer din ve mukaddesat üzerinden yapılıyorsa buna din istismarı veya dinî istismar denilebilir. Din istismarında uhrevi olanın yerini “dünyevi”, ilahi olanın yerini ise “beşerî” almıştır. İhlas ve samimiyet buharlaşmış, dünyevi kazanç ve ideallere yönelik bir hırs öne çıkmıştır. Bu hırs müminlerin saf duygularından beslenir. Onları kandırır ve aldatır.

Buna karşın insanların dinî konularda ihtiyaç duyduğu rehberliği yerine getirmek için ihlas ve samimiyetle çalışan, Müslümanların temel dinî haklarını savunan ve bu yolda hiçbir şekilde kişisel çıkarları düşünmeyen kişilerin dinî motifli gayret ve söylemleri din istismarı değil, hayır odaklı dinî hizmettir. Bunlar din istismarıyla karıştırılmamalıdır.

Din istismarı hangi şekillerde karşımıza çıkar?

İnsan çiğ süt emmiştir, derler. Dini istismar etmek ve manevi duyguları kişisel emellere alet etmek büyük bir ahlak sorunudur. Bu sorunla bazen ticarete, siyasette bazen de

dinî görünümlü yapılarda karşılaşırız. Mesela kaynaklara göre Hz. İsa Kudüs'te Yahudilerin mabedi ticarethaneye çevirdiğini görünce satıcıları kovmuş ve “burası benim evim, dua evi olacak” demiştir. İronik bir şekilde Hristiyan Kilisesi de Orta Çağ'da Hz. İsa'nın manevi davasını, uhrevi kurtuluşu pazarlama ve cennetten arsa satmaya dönüştürmüştür.

İslam öncesi devirde Mekkeliler, Kâbe'yi ziyarete gelenlerin hac ve umreyi birlikte yapmalarına izin vermiyorlardı. Bu nedenle umre yapmak isteyenler Mekke'ye başka bir zaman tekrar gelmek zorundaydılar. Mekkeliler hac için gelenleri birer müşteri olarak gördüklerinden olacak, orada böyle bir düzen kurmuşlardı. Kureyşli müşriklerin uydurduğu bu âdet dinin ticarete alet edilmesi anlamındaydı. İslam, Cahiliye Dönemi'nin bu uygulamasını düzeltti ve hac için Mekke'ye gidenlerin umre de yapabilmesine izin verdi.

Din istismarının yaygın biçimde görüldüğü alanlardan birisi de dinî görünümlü cemaat ve tarikat tipi yapılardır. Esasen bunlar dinî ve hayrî faaliyetlerle oluşan hareketler olmakla birlikte, oluşturdukları kimlikle hem toplumda ayrıştırıcı bir hâle dönüşebilmekte hem de mensuplarının dinî duygularını sömürebilmektedirler. Özellikle insanların infak duygusu bu tür yapılar için istismara açık mümbit bir toprak gibidir. Bu yolda tüm

dinî değerler kullanılabilmekte ve insanların dinî hassasiyetleri istismar edilmektedir.

Din istismarının yaygın biçimde görüldüğü yerlerden birisi de bâtınlık yapılarıdır. Bâtınlık dinî nasların (ayet ve hadis) dış anlamını terk ederek onlara gizli manalar yüklemektir. Böylece naslara öznel anlamlar yüklenir ve Müslümanların ortak kabullerinin dışına çıkılır. Bu aslında dinin tahrif edilmesi, yani bozulmasıdır. Bâtını yapılarda iş sadece dinî metinlerin tahrifi ile kalmaz, gizli teşkilatlanma yoluyla siyasi ve toplumsal hedefler gözetilir. Tamamen din istismarıyla belirli kitleleri etrafında toplayan bu tür yapılar geçmişte olduğu gibi bugün de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sahil kaynaklardan ve akıldan yoksun dinî yapılarda karşılaştığımız bu örnekler, insanların dinî duygularını kullanarak siyasi ve iktisadi bir güce dönüştürler.

Din istismarının zararları nelerdir?

Din istismarı öncelikle insanın imanına zarar vermektedir. Dinî duygularının istismar edildiğini anlayan kişide aldatılmışlık duygusu ortaya çıkar ve bu da dinî duyguların sönmesine neden olur. Daha önce heyecanla yaşanan dindarlık, yerini kızgınlık ve nefrete bırakır. Neticede insan inancını yitirebilir. Nitekim günümüzde din karşıtlığı içerisinde olanların önemli bir kısmı buna sebep olarak dinî istismara işaret etmektedir.

Din istismarının kötü sonuçlarından birisi dine, dinî değerlere ve kurumlara güveni zedelemesidir. Nitekim dinî inanç güvene dayanır. Tarihte sahabe Hz. Muhammed'e (s.a.s.) güvenerek Allah'a iman etmişti. Bugün de Müslümanlar dini temsil noktasında olanlara güvenerek dinî inancını inşa etmektedir. Dinî görünümlü yapıların din istismarı ortaya çıktığında sadece onlara olan güven ortadan kalkmaz, topyekûn dine ve dinî kurumlara olan güven ve saygı da sarsılır.

Din istismarının bir diğer zararı dinî ve hayrî faaliyetleridir. Bilindiği gibi Diyanet İşleri Başkanlığı ve Kızılay gibi resmî kurumlar ile diğer sivil toplum örgütleri ihtiyaç sahiplerine yardım götürmektedirler. Ancak bu kuruluşlara destek veren insanlar, bir yerde yapılan yardımların yerini bulmadığını ve kötüye kullanıldığını gördüğünde, tüm hayır faaliyetlerine karşı güvenlerini yitirirler. Bu da işini hakkıyla yapan ve aldığı yardımları emanet bilinciyle ihtiyaç sahiplerine ulaştıran kurum ve kuruluşların hayır faaliyetlerini olumsuz etkiler. Bu yardımlara muhtaç kişiler de mağdur olur.

Din istismarının önüne nasıl geçilebilir?

Öncelikle tevhid bilinci canlı tutulmalı, taklide dayalı ve bir kula kesin teslimiyet terk edilmelidir. İslam'da mutlak itaat ve teslimiyet sadece Allah'adır. Tevhid şuuru, herkesin kullukta eşit olduğunu ve her insanın yanılabilirliğini ve hata işleyebileceğini kabul etmektir. Peygamberin

dışında herhangi bir insanı günahsız ve masum kabul ederek ona kesin bağlılık göstermek, istismara kapı aralamaktır.

İkincisi dinde çeşitli yorumların olduğu gerçeğinden hareketle sadece bir kaynaktan beslenilmemeli, farklı eserler okuyup farklı düşünürlerin fikirlerinden istifade edilmelidir. Kişi öğrendiği bilgileri sorgulamaktan çekinmemelidir. Ancak sorgulayan bir akıl dinin hikmet yüklü mesajlarına aykırı ve insanın maslahatına ters yaklaşımların farkına varabilir.

Öte yandan dinî konular tıpkı sosyal bilimlerin diğer alanları gibi uzmanlık ister. Bu konularda yorum yapabilme ehliyetine sahip, yüksek öğrenim görmüş ilim adamları vardır. Bunlar Hristiyan ruhbanlar gibi değildir. Halkı sırlar, rüyalar, sözde kerametler, menkıbevi hikâyelerle hipnotize eden veya bilgisini belli bir yapının propagandasına adanmış istismarcılar da değildir. Bilakis bu kişiler dinde ihtisaslaşmış, din adına konuşmanın ne büyük sorumluluk olduğunu bilen ve bilgisini tüm insanlığın menfaati için kullanmak isteyen ilim adamlarıdır. Bunlar asla din üzerinden dünyevi bir kazanç arzu etmezler. İlimleriyle insanların saf duygularından çıkar elde etmezler. Bilakis bilgiyi paylaşmayı ilmin zekâtı olarak görür, insanları irşat etmeyi manevi bir yükümlülük olarak kabul eder. Nasıl ki hastalanınca uzman doktora müracaat ediliyor ise dinî konularda aydınlanmak için de böylesi ilim adamlarına başvurulmalı, onların eserlerine müracaat edilmelidir.

Aslında dinî alanda ihtisaslaşmamış kişilerin dinî meselelerde bir âlim edasıyla konuşmaya hakkı yoktur. Toplumda “yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder” sözü boşuna değildir. Bu sebeple herkese “hoca” payesi layık görülmemelidir. Belirli bir endama bürünerek ve birkaç kitap okuyarak doktor olunamayacağı gibi hoca da olunamaz. Merdiven altı firmalardan alışveriş yapmaktan kaçındığımız gibi bunlardan da sakınılmalıdır. Dinî ve hayrî faaliyetlerde muteber kişi ve kurumlardan destek alınmalıdır. Bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığı din hizmetlerinde bir boşluk oluşmaması, dinin sahil bir zeminde hayat bulması ve dinî duyguların istismarının önlenmesi adına eşsiz bir rol üstlenmektedir.

Son olarak din istismarının yaygın biçimde görüldüğü cemaat, tarikat veya diğer bâtını yapılarla karşı dikkatli olunmalıdır. Şüphesiz hayırlı hizmetler için çaba sarf eden pek çok sivil toplum örgütü vardır. Ancak bunların dışında kalan ve âdeta belli bir kişi veya grubu zengin etme veya siyasi bir güce dönüşme eğiliminde olan yapılar da vardır. Bundan korunmak için İslam'ın akıl ve hikmet dini olduğu ve her türlü bâtını yorumu reddettiği bilinmeli, şeffaflıktan uzak, sırlı ve gizemli yapılardan uzak durulmalıdır. Dinin bâtını ve efsanevi anlatılarla ilişkisi olmayan büyük bir hakikat olduğu unutulmamalıdır.

DON KİŞOT'U ÖLDÜRMEK

İsmail İrmacık

Kafasını kaldırıp duvara baktı. Duvardan sesler geliyordu. Kafasını ışığın geldiği yöne çevirdi. Şimdi belli belirsiz bir şeyler duyuyor ve görüyordu. Acaba hayatımızda gördüklerimizin arkasında başka dünyalar mı vardı? Mutlaka böyle olmalıydı ve bunları hissediyordu. Daha da şeffaflaşan bu dünyada kendini yalnız hissetmeye başladı. Zamana ve mekâna yabancılaştığını hissetti. Evet, baktığının arkasında başka dünyalar var, dedi Don Kişot. Hızlıca elindeki kitabı kapattı ve onların ötesinde de başka manalar ve anlamlar olmalı diye düşündü. Bu dünyada erdemler kaybolmuş, yaşadığı zorlukları ve acıları atlatmanın tek bir yolu vardı; delice, yola revan olmak. Don Kişot şövalye olmaya karar vermişti.

Romanların mayası olarak tanımlanan Miguel de Cervantes Saavedra'nın eseri *Don Quijote* (1605/1615). Hem etiğin hem de estetiğin sor-

gulandığı bu eser Cemil Meriç'in ifadesine göre, "Romanlara karşı bir roman."dır. *Don Quijote* hem bir çağın hem de modern kurgunun "eşiği"ndedir. Romanların ilk kortej yürüyüşünü *Don Quijote*'un yaptığı kabul edilir. *Don Quijote* tören alayının başındadır. Anlarız ki Doğu'nun romanı var etmesi mümkün olmamıştır. Doğu'da panayır vardır; buradan ancak hikâyeler doğar. *Don Quijote*'un kortejinde ise şövalyeler, krallar, soytarılar, valiler, dükler, düşesler, şeytan, büyücüler, kutsal kitaplar, milletler, destanlar, aşklar, ihanetler, sürgün insanlar, kurgu, okuyucu, kitap analizi vs. vardır. Bu sebeple romanların mayasıdır.

Orta Çağ'ın karanlığından iki simge çıkar: Roman ve Rio Karnavalı. Her ikisi de hemen hemen eş zaman diliminde büyük kentlerin kucagındadır. Karnavalın temaşa ve seyirlik tarafı vardır. Seyirci olmadan karnaval ol-

maz. Bu seyir aynı zamanda günümüz sinemasına denk düşer. Modernite karnavalıdan romana, romandan sinemaya geçişi sağlamıştır. Bunun en iyi örneklerinden birisi Terry Gilliam'ın yönettiği *Don Kişot'u Öldüren Adam* (2018) filmidir. Bu film *Don Quijote* romanının uyarlamasıdır. Yönetmen hem film boyunca tanımlanan "karnaval" imgesine odaklanmış hem de esere sadık kalarak sinemanın imkânlarını seyirciye göstermiştir. Karnaval ateşi, maskeli balo, yaşam-ölüm, övgü-yergi, eşyaların büyük-küçük oluşu, tersyüz edilmiş algılar, tuhaf-lıklar gibi karnaval için koreografik çalışmalar; sinema için dekor, mizanzen ve sekanslardır. Bunların hepsi sinema, roman ve karnaval ilişkileri bağlamında önem arz eder. Buradan bir anlatı olarak sinemanın bir romandan nasıl beslendiğini ya da beslenmesi gerektiğini de anlamış oluruz.

Yönetmenin bu filmi çekme hikâyesi 1990 yılından itibaren başlar. Yapım sürecinde hastalıklar, davalar, finansman sıkıntısı, doğal afetler vs. aksaklıklar peşini bırakmaz. Yıllar süren yapımda iki başrol oyuncusu ölür örneğin. 28 yılda tamamlanan film kendi içinde birçok detayı da barındırır. Rio Karnavalı'nın sokaklarda yapılması için davul çalan kişi Portekizli bir ayakkabıcıdır. Filmde Don Kişot karakterini oynayan aktör de gerçek hayatında bir ayakkabıcıdır. Yönetmenin kendi yaşam hikâyesinden detaylar görmek de mümkündür ve bunları filmdeki Toby karakteri üzerinden aktarır. Bunun sebebi romanın yazarı Cervantes'in yaşam hikâyesiyle roman

kahramanı Don Kişot'un hikâyesinin benzerlikler göstermesidir. Cemil Meriç, "Cervantes eşittir Don Kişot." der. Zira Cervantes'in yaşamı da çok zorlu geçmiştir. Romanı yazmadan önce 1570 yılında Malta şövalyelerine katılır ve 1571 İnebahtı Savaşı'nda yaralanır. Sol kolunu kullanamaz olur hatta çolak lakabı alır. Savaş sonrası İspanya'ya gelirken Cezayirli korsanlara yakalanır. Cezayir'de beş yıl hapis yatar. Buradan kaçır tekrar yakalanır bu sefer İstanbul'a esir olarak gelir. Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa tarafından kendi adına yaptırıldığı camide çalıştırılır. Rivayetlere göre ailesi fidye karşılığında onu geri almıştır veya camide çalışanlar azat edilmiştir. 1581 yılında İspanya'ya tekrar geri dönmüştür. Romanında Cervantes'in yaşadıklarının ipuçlarını görmek mümkündür.

Hayata Don Kişot'un Gözüyle Bakmak

Edebî imgeler çağlar boyu radikal değişime uğrayarak "zaman koordinatlarına" uyum sağlar. Bu durum "şimdiyi, günceli ve bilinçliliği" zorunluluk hâline getirir. Romanlar imgelerin yapılanmasında açılan yeni alanların, şimdinin gücü kullanılarak betimlenir. Cervantes de eserlerin biçimsel değişimini şöyle açar: "Hoş bir üslup ve yaratıcı zekâyla... Geçmiş dönem eserleri, destanlar, masallar manzum olabilecekleri gibi mensur da olabilirler." Burası Cervantes için yol ayrımıdır. Nazım mı? Nesir mi? Bu ayrışmadan faydalanan Cervantes yeni bir yol açmalıydı, yeni "mümkün"lerin peşinde koşmalıydı. O da tam olarak öyle yaptı ve zamanın koordinatlarına göre masallardaki

Film Künyesi:

2018/ 2s 13dk / Macera, Dram
Orijinal Adı: The Man Who Killed Don Quixote
Yönetmen: Terry Gilliam
Senarist: Terry Gilliam, Miguel de Cervantes
Oyuncular: Adam Driver, Jonathan Pryce, Stellan Skarsgård
Ülke: İngiltere, İspanya, Belçika, Fransa, Portekiz

devlerin ve ejderhaların yel değirmenine dönüşmesinin pekâlâ mümkün olduğunu gösterdi. Yönetmen Terry Gilliam da *Don Kişot'u Öldüren Adam* (2018) filminde yel değirmeni ile rüzgâr türbinini aynı kadrada tutar. Atlar ve arabalar, eski ve yeni zaman gereçleri aynı anda kurgudadır. Çünkü bu film bir *Don Quijote* kitabı uyarlamasıdır. Yönetmen eserin ruhuna hemen hemen sadık kalmıştır. Adapte edilmeyen tek olgu Don Kişot karakteridir. O hâlâ 1600'lü yılların şövalyesidir. Burada elzem olan soru şudur: Yönetmen niçin rüzgâr türbinini kadrada koymuştur? Veya Don Kişot niçin yel değirmenine saldırmıştır? Masalların ve destanların "devi ya da ejderhası" devrinde "güç veya var olma ya da yok olma" ilişkisi iken romanda müesses nizam veya güçtür. Filmde ise enerji veya teknolojidir. Buradan bir imgenin türler içinde nasıl bir yol izlediğini görmek mümkün. Bu bakımdan Don Quijo-

te için başlı başına devrin şahididir demek mümkün.

Cervantes, "pikaro" türünü daha da karnaval hâline getirmek için iç içe geçmiş Arap hikâyeciliğinden esinlenerek *Don Quijote'u* yazmıştır. Bu roman aynı zamanda bir şuuraltı eseri olmuş, böylece modern romanın kurucusu sayılmıştır. Eserde ironik bir maskelemeyle birçok katmanı görmek mümkün. Terry Gilliam da *Don Quijote* kitabına sadık kalarak bütün diğer unsurları parodiye dönüştürmüştür. Filmin sonunda Sancho'nun Don Kişot'a dönüşmesi aralarındaki ilişkinin daha derinlerde bir yerde olduğunun ve ideale dönüştüğünün göstergesidir ve batan güneşe doğru giden karakterler kendi arayışlarının yolculuğuna çıkmışlardır. Don Kişot hem eserde hem de filmde ölmüş olsa da tükenmiş değil güçlenmiş bir şekilde yüzyılları aşarak günümüze gelmiştir.

Bir misafir hem de çok mühim bir misafir düşleyelim. Kapımızı araladı ve içeriye ılık bir rüzgâr gibi doluverdi. Uykumuza, yemeğimize bir şekerin çaya katılışı gibi katıldı ve onlarla bütün oldu. O evde salınırken ev daha bir ev, sofraya daha bir sofraya oldu. Kulsa daha bir kul. Aczini anladı. Misafir, rahlesine oturttuğuna iyice belletti: Sana bu getirdiğim hediye artık bir yıl yeter. Yine gelirim, ruhuna bu cesette izin verilirse. Sonra rahlesini topladı ve gidiyor. Gitmenin adına bayram denilir mi?

Mübarek ramazan evlerimize gelirken bir bayram giderken bir bayram bırakıverir. Geldi, bayram. Tam otuz gün. Vazifesini tamamladı ve gidiyor. Yine bayram. Yalnız bizdeki bayram, modernitenin dayattığı tek güne, birkaç saate indirgenmiş tamamen hazza ve tüketime sevk ettiren bir bayram değil. Bir şuur bayramı. Modernite, sadece dirileri alır kutlamalarına. Bizim bayram sabahlarımızı namazla ve mezarlıkları ziyaretle başlar. Üstat Karakoç'un dediği gibi: "Sevincin en şiddetlendiği anda ölüm ihmal edilmez. Atalarla, ölümlerle de bayramlaşılır." Gidiyor ramazan, bayramı hediye ederek.

Kelimenin ruh dünyamıza bıraktığı asli kısmından uzaklaşıp biraz da kökenine bakalım. Girizgâhtan da anlaşılacağı üzere bu yazıda misafir edeceğimiz kelime: Bayram. Eski Türkçede (sadece Oğuzcada) festival, kutlama gününden evrilmiştir. Eski Türkçe "badrām", "neşe, coşku" sözcüğü ile eş kökenli olan kelimeyi Orta Farsçada "padrām" şeklinde görüyoruz. Anlamı yine aynı minvalde; neşe, huzur, mutluluk, sükûn. Kelimenin aynı zamanda Soğdca aynı anlama gelen "patrām" sözcüğünden de alıntı olduğunu belirtelim.

Oğuzlara özgü bu sözcük, Kaşgarlı'ya göre İran kökenli "badram (sevinç)" ile ilintili. Ama kimi araştırmacılara göre kelimenin "bayra-" fiilinden türemiş olması da olasıdır. Kelimenin tespit edilen en eski kaynaklardaki durumuna bakalım bir de. Kaşgarlı'nın *Divanü Lügati't-Türk*'ünde, "yawma'l-îd" şeklinde bir açıklamayla yer alıyor. Yani Kurban Bayramı. *Mukaddimetü'l-Edep*'te ise şöyle bir cümle karşımıza çıkıyor: Bayramka hazır boldılar. Yani bayrama hazırlandılar.

Arapça kökenli "îd" ya da "ıyd" da bayram anlamına gelmekte. Kökeni "avd-avdet" yani geri dönmek. Demek ki bayram kelimesi bir bitişin değil bilakis geri dönmenin, mutluluğun, şölenin devam ettiğinin, edeceğinin de muştusunu taşıyor.

Demek ki bayram, nihayete ermenin değil bir sonraki vuslatın da habercisi hüviyetinde. O zaman Ramazan Bayramı vakti gelince biz, ramazanı yolculayıp kapıyı kapatmıyoruz. Kapıyı aralık bırakıp dönüşünü beklemeye koyuluyoruz. Ha geldi ha gelecek diye. Şimdi bizi rahmet yağmurlarınla ıslatıp gidiyorsun ya ey ramazan, dönüş müjdeni bayramınla aldık. Kapılarımız hep aralık, sürgüleri takmadık. Peki, öyleyse gönlümüze çöreklenen bu hüznün niye? Olsa olsa fânilikten. Ya o aralık kapının başında bekleme süremiz biterse, kapıyı açanlardan biri de biz olamazsak diye. Olsun, can bula cananını, bayram ol bayram ola. Vesselam.

SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

BİZİ KİM BEĞENECEK
Diyanet İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: BÜŞRANUR KAYA

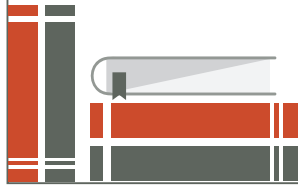

Müspet yaklaşım genellikle güzel netice verir.

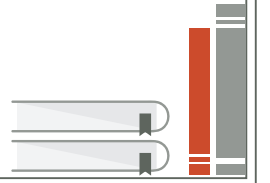
İhlas, işlerimizi yaratılmışların mülahazasından tasfiye etmektir.

İnsan dünyada diğer eşyaya da hükmeden, dolayısıyla onların sorumluluğunu da üstlenen kıymetli bir cevherdir.

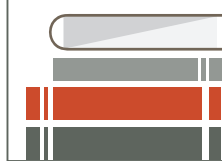
İnsan düzelirse dünya düzelir. Dünyamızı düzeltebilirsek ahiretimizi de düzeltme yoluna girmiş ve felaha kavuşabilme konusunda bir merhale katetmiş olabiliriz.

Yaşarken de ölürken de korkular içindeyken de güvene kavuştuğumuz anda da Rabbimizin merhametine muhtacız.

Sözün tesirli olmasının en önemli esaslarından biri, önce söyleyen üzerinde bir tesir icra etmesidir. Önce insanın kendisi söylediklerine inanmalı ve uygulamalıdır.

Okumak gerekir, hayatı anlamlandıracak kitapları, kaynak eserleri; doğru yaşayabilmek, doğru bir hayat yaşayanların tecrübe ve birikimlerinden istifade ederek yaşamak için okumak...

Biz seferle sorumluyuz, zafer Allah'ın takdiriyledir.

